

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ  
ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΥΠΟ

Μ. Ν. ΤΣΙΜΑΡΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

II. ΤΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝ ΤΗ ΞΕΝΗ

Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ δὲν δύναται νὰ παραλειφθῇ σύντομος ἐπισκόπησις τῶν προσπαθειῶν αἵτινες κατεβλήθησαν ἀλλαχοῦ πρὸς ἔγκλιμάτισιν τῆς λογιστικῆς τάξεως διὰ τῆς ἴδρυσεως εἰδικῶν, εἰ καὶ ποικίλης δραγμώσεως, Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς.

Ἡ πεῖρα τῶν ξένων χωρῶν εἶναι ὅντως πολύτιμος διότι παρέχει ἡμῖν πλεῖστα ὅσα διδάγματα:

α') Ὡς πρὸς τὴν ὁργάνωσιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν σχετικῶν ἴδρυμάτων,

β') Ὡς πρὸς τὰς μεθόδους συγκεντρώσεως καὶ ἐπεξεργασίας τῶν λογιστικῶν δεδομένων,

γ') Ὡς πρὸς τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα, κ.λ.π.

Τὴν Ἰστορικὴν ταύτην ἐπισκόπησιν περιορίζομεν εἰς τινας μόνον χώρας, τῶν δοποίων τὰ Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς παρουσιάζουν ἴδιαιτερον ἐνδιαφέρον εἴτε λόγῳ ἀναπτύξεως, εἴτε λόγῳ συστήματος ὁργασίας (¹).

Αὗται εἰναι: Ἡ Γερμανία, ἡ Μεγάλη Βρεταννία, ἡ Ἐλβετία καὶ ἡ Τσεχοσλοβακία. Τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας παραλείπομεν διότι αἱ κατευθύνσεις τῶν ἐκεῖ λογιστικῶν Γραφείων εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰ ἐν Μ. Βρεταννίᾳ κρατοῦντα. Λόγῳ χώρου παραλείπονται ὅσαντος ἡ ὁργάνωσις καὶ δρᾶσις τῶν ἴδρυμάτων ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐν Δανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Κάτω Χωραῖς, Πολωνίᾳ, Ε.Σ.Σ.Δ., Νορβηγίᾳ, Σουηδίᾳ, κ.ἄ. παρὰ τὸ μέγιστον αὐτῶν ἐνδιαφέρον. Ἐκ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν ἀναφέρονται ὀλίγα τινά

1) Ὁ Marenghi διακρίνει τέσσαρας τύπους Γραφείων:

α') *Λογιστικὰ Γραφεῖα διοικητικά*, ἀσχολούμενα ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν τήρησιν τῆς λογιστικῆς τῶν ἀγροκτημάτων. Δὲν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς ἀπορρεούσας δυνατότητας ἐρεύνης. Εἶναι ιδιωτικὰ ἢ ἀνήκουν εἰς γεωργικὰς ὁργανώσεις.

β') *Λογιστικὰ Γραφεῖα διοικητικὰ καὶ λογιστικῆς*. Εἰς τὰ ἀνωτέρω προστίθεται ἡ συλλογὴ δεδομένων, εἴτε συνθετικῶν, ἀφορῶντων τὰ συνολικὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκμεταλλεύσεων, εἴτε ἀναλυτικῶν, ἐπιδιωκόντων τὸν καθαρισμὸν τοῦ κατὰ καλλιεργείας κόστους.

γ') *Λογιστικὰ Γραφεῖα Στατιστικῆς*, μὴ ἀσχολούμενα ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν τήρησιν βιβλίων, ἀλλ' ἐπεξεργαζόμενα στατιστικῶς τὸ συλλεγόμενον ύλικόν. Δύνανται νὰ εἰναι τοπικά ἢ κεντρικά.

δ') *Ίδιόρρευσθμα*. Ἐχοντα εἰδικὸν σκοπόν. Τοιαῦτα εἶναι κυρίως τὰ ἐν Δανίᾳ — καὶ ἀλλαχοῦ — ἴδρυσμένα ὑπὸ τῶν ζωτεχνικῶν ἐνώσεων διὰ τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν οίκονομικὴν μελέτην τῶν συνθηκῶν τῆς γαλακτοπαραγωγῆς.

περὶ τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐδαφοπονικῶν Ἐρευνῶν τῆς Ρουμανίας, περιλαμβάνοντος Τμῆμα λογιστικῆς.

### O. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Κοιτήσ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς θεωρεῖται ἡ Γερμανία (<sup>1</sup>), ἀφ' οὗ καὶ πρὸ τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ J. v. Thünen (<sup>2</sup>) (<sup>3</sup>) ἐγένοντο ἐφαρμογαὶ τινες καὶ ἐδημοσιεύθησαν σχετικαὶ πραγματεῖαι.

Ὦ; πραγματικὴ ἐν τούτοις ἀφετησίᾳ ἀναφέρεται ἡ κατὰ τὸ 1872 ἰδρυσις ὑπὸ τοῦ καθ. Howard, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, τοῦ πρώτου ἴδιωτικοῦ Γραφείου ἀγροτικῆς λογιστικῆς, τὸ διποτὸν ἡκολούθησαν ἀργότερον καὶ ἔτερα ἀνάλογα τοιαῦτα [Pohlmann, Kühn, κ. ἄ.].

Ἡ καθ' αὐτὸ δῆμος προσπάθεια διαδέσσεως τῆς λογιστικῆς καὶ ἡ δημιουργία μᾶς λογιστικῆς συνειδήσεως διφείλεται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν Γερμανικὴν Γεωργικὴν Ἐταιρίαν [Deutsche Landwirtschaft Gesellschaft] ἥτις ἐπέτυχε νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν φυσικὴν δυσπιστίαν τῶν ἀγροτῶν (<sup>4</sup>) καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν μέθοδον τῶν λογαριασμῶν μεταξὺ τῶν μελῶν της, ἀπὸ τοῦ 1890. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἡκολούθησαν ἔτεροι δραντισμοὶ καὶ ἐνώσεις, ὅπως ἡ Bund der Landwirte, ἡ Landwirtschaftliche Hauptverein für Mecklenburg - Strelitz, κ. ἄ.

1) Πρόκειται, προδήλως, περὶ μᾶς συστηματικῆς λογιστικῆς εἰσαγομένης μεθοδικῶς. Σχετικαὶ ἀρχαὶ ἀναφέρονται ἡδη ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως ἐν Λομβαρδίᾳ, κ. ἄ. Αἱ σχέσεις δῆμος «λογαριασμῶν» καὶ γεωργίας εἶναι τόσον παλαιαὶ ὅσον καὶ ἡ τελευταία αὕτη. Εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην φυλάσσεται ἐλληνικὸς πάπυρος «περιέχων λογαριασμοὺς γεωργικῆς φύσεως» τοῦ 3 π. Χ. αἰώνος. Βλ. Α. Σιγάλα Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς, σελ. 129. Θεσσαλονίκη 1934.

2) J. v. o n T h ü n e n : Der isolierte Stat. (διάφοροι ἐκδόσεις).

3) Παλαιότερον, ἀναφέρεται τὸ ἔργον τοῦ J. Berghaus, Anleitung zum Landwirtschaftlichen Rechnungswesen nach Grundsätzen der kaufmännischen Doppelbuchhaltung, Braunschweig 1796, ἐνθα ὑποστηρίζεται ἡ χρηματοοίησις τῆς θιγραφικῆς μεθόδου ἐν τῇ ἀγροτικῇ λογιστικῇ, χωρὶς νὰ ἐπιλύνονται δῆμος καὶ τὰ ἀναφυόμενα εἰδικὰ προβλήματα. Ἀργότερον δὲ Thaer, τοῦ διποτοῦ μαθητῆς ὑπῆρξεν δὲ von T h ü n e n, συνέβαλε θετικά τερον διὰ τοῦ ἔργου αὐτοῦ: Methode der Landwirtschaftlichen Buchhaltung, 1807. Περὶ τῆς ίστορικῆς ταύτης ἔξελλεξεως ἐν Γερμανίᾳ βλ.

E. Schmalenbach: Dynamische Bilanz, σελ. 43 ἐπ. 4η ἔκδ. Leipzig 1926

G. Klauder: Die geschichtliche Entwicklung der landwirtschaftlichen Buchführung, 1926.

'Επίσης κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον δὲ καθ. Michna, τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Πράγας, ὑπεδείκνυε εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ Verwaltungskunde, Praha 1824, τὴν σημασίαν τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς. Βλ.

F. Lomb: Meléterην ἀρ. 9)1930 τῶν Publications de l'Institut de comptabilité agricole, Prague.

4) ...«Ed è merito indubio della Società Tedesca di Agricoltura l'avere dischiuse alla contabilità le porte di un mondo diffidante e scettico per eccezionalità» Βλ. D. Perini, Sviluppo ed organizzazione degli Uffici di contabilità agraria in Germania, σελ. 8, Roma 1929.

Ἡ οὗτο διθεῖσα ὥθητις ὑπερβοηθήθη ἔκτοτε ὑπὸ τῶν συντελουμένων γοργῶν προόδων τῆς ἀγροτικῆς τεχνικῆς, συνέπεια τῶν ὅποιων ὑπῆρξεν τὸ δῆμος καὶ συνθετώτερον τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, ἡ μεγίστη ποικιλία τῶν δαπανῶν, ὅσον καὶ τὸ πολύμορφον τῶν προσόδων.

Ἴσχιρὰν ἐπίσης ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν Γραφείων Α. Λ. ἔσχεν — ὡς καὶ εἰς ἄλλας χώρας — ἡ θέσπισις τῆς φορολογίας καθαρᾶς προσόδου, ἡ ὅποια ἐπειθαράγκασε μέγιστον ἀριθμὸν τῶν μεγάλων καὶ μέσων ἀγροτικῶν ἐπιχειρήσεων νὰ προσφύγωσιν εἰς τὰς ὑπηρεσίας τῶν Γραφείων Α. Λ. πρὸς ἔξειράσιν τῆς φορολογητέας προσόδου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τῆς σχετικῆς νομοθεσίας.

Μὲ τὴν ἕδραν τοιούτων γραφείων ἡσχολήθησαν ἐντατικῶς ἀπὸ τοῦ 1905 καὶ τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια, χάρις εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν ὅποιων ἔξηπλώθη ἔτι περισσότερον ὁ νέος θεσμός.

Κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον οὐχὶ δλιγάρτεραι τῶν 2.600 ἐκμεταλλεύσεων, ἀντιπροσωπεύουσαι ἔνα σημαντικὸν ποσοστὸν τῆς ὅλης καλλιεργούμενης ἐκτάσεως, ὑπήγοντο εἰς τὴν λογιστικὴν καθοδήγησιν τῆς Γερμανικῆς Γεωργικῆς Ἐταιρίας (D. L. G.), τῶν συναφῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἴδιωτικῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δέον νὰ προστεθῶσι πολλὰ ἀκόμη μεγάλαι κυρίως ἐκμεταλλεύσεις (Ἀνατολικῆς Πρωσίας) ἔχουσαι ίδιαν λογιστικὴν δργάνωσιν.

Ἡ εὑρεία ὅμως διάδοσις τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς καὶ ἡ πλήθυνσις τῶν εἰδικῶν γραφείων ἀνάγεται πρὸ πάντων εἰς τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν πλεῖστοι παραγόντες, μεταξὺ τῶν ὅποιων δέον νὰ μηνμονευθῇ πρωτίστως ἡ ἐπιβληθεῖσα φορολογία τοῦ κύκλου ἐργασιῶν [Umsatzsteuergesetz], ἡ διαπίστωσις τοῦ ὅποιου γίνεται βάσει τῶν νομοτύπων καὶ κανονικῶν τηρουμένων βιβλίων (<sup>1</sup>).

Ἐτεροι παραγόντες ὅδηγήσαντες εἰς τὴν πλήθυνσιν τῶν Γραφείων Α. Λ., συνοψιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Fensch, (<sup>2</sup>) εἶναι :

1. Ἡ αὔξουσα ἀνάγκη διὰ τὸν ἐπιχειρηματίας-καλλιεργητὰς νὰ γνωρίζωσι πληρέστερον τὴν ποσοτικὴν διάρροωσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεώς των ὡς καὶ τὰ μερικὰ κατὰ καλλιεργείας ἀποτελέσματα αὐτῆς.

2. Ἡ ἀνάγκη διακυβερνήσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μὲ ἔνα συγχρονισμένον, ἐπιστημονικώτερον, πνεῦμα.

3. Ἡ ἔξέλιξις τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, ἥτις θέτει τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν ἐνώπιον νέων ὑποχρεώσεων καὶ προβλημάτων.

Στατιστικὴ καταγραφὴ γενομένη τῷ 1926 πρωτοβουλίᾳ τοῦ Συμβουλίου Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας [Deutsche Landwirtschaftsrat] κατέδειξε τὴν ὑπαρξίαν 492 Γραφείων Α. Λ. τὰ ὅποια κατανέμονται, ὡς πρὸς τὴν προέλευσίν των, εἰς περισσοτέρας κατηγορίας :

1) B.L. Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 25.

2) B.L. H. L. F e n s c h, Das landwirtschaftliche Buchführungswesen im Wirtschaftsjahr 1925—1926, ἐν B.ü.L., Τόμ. V 1926.

1. Γραφεῖα Α. Λ. τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων [Kammerbuchstellen].

2. Γραφεῖα Α. Λ. τῶν λογιστικῶν Ἐνώσεων [Buchführungsvereine].

3. Γραφεῖα Α. Λ. ἴδιωτικά, ἀναλαμβάνονται ἔναντι ἀμοιβῆς τὴν πλήρη ἡ μερικὴν λογιστικὴν παρακολούθησιν τῶν ἐκμεταλλεύσεων. Τὰ πλείονα τούτων ἀποτελοῦσιν ἡδη μίαν διμοσπονδίαν [Reichsverband Landwirtschaftlichen Privatbuchstellen] (¹).

4. Γραφεῖα Α. Λ. τῶν συντεταρισμῶν [Genossenschaftsbuchstellen].

5. Γραφεῖα Α. Λ. τῶν τοπικῶν οἰκονομικῶν Ἐνώσεων [Buchstellen der örtlichen Wirtschaftsverbände].

6. Τέλος τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τῆς D. L. G. τοῦ δποίου ἢ δρᾶσις ἔξαπλοῦται ἐφ' ὅλης τῆς Γερμανίας (²).

Ἐπὶ ἐνδεικτικώτερον καταφαίνεται ἢ διάδοσις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λογιστικῶς ἐλεγχομένων ιτημάτων τὰ δποῖα ἀνήρχοντο τὸ 1926 εἰς πλείονα τῶν 45 000, συνολικῆς ἐκτάσεως ἄνω τῶν 5.250.000 ἑκατόν. Ἐκ τούτων 14.000 ἀγροκεμεταλλεύσεις ενδισκονται ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γραφείων Α. Λ. τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων. Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι, οἱ δποῖοι θὰ ἔχωσι σήμερον ἀσφαλῶς διπλασιασθῆ, παρέχουσι τὸ μέτρον τῆς συντελεσθείσης διεισδύσεως ἐν τῇ ἐγγείῳ παραγωγῇ τῆς λογιστικῆς μεθόδου, «τοῦ συγχρόνου τούτου ὅπλου— κατὰ τὸν καθ. Sagawe— τῶν οἰκονομικῶν ἑρευνῶν».

Αἱ κυριώτεραι καὶ συνηθέστεραι ἀσχολίαι τῶν Γραφείων Α. Λ. εἶναι :

1. Ἡ δργάνωσις τῆς λογιστικῆς τοῦ ἀγροκτήματος [λογιστικὸν σχέδιον, συνθετικὰ καὶ ἀναλυτικὰ βιβλία, κ. ἄ.] ὑπὸ τοιαύτας τεχνικὰς συνθήκας ὥστε νὰ δύναται νὰ συνεχίσῃ ὁ καλλιεργητὴς μόνος του.

2. Ὁργάνωσις καὶ πλήρης τήρησις τῶν βιβλίων ὑπὸ τοῦ Γραφείου, βάσει τακτικῶν σημειώσεων καὶ δικαιολογητικῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ ἀγρότου.

3. Κλείσιμον καὶ ἔλεγχος τῶν ἴδιωτικῶς τηρουμένων βιβλίων μετὰ προσδιορισμοῦ τῶν ἀποτελεσμάτων.

4. Σύνταξις ἀπογραφῶν. Τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην θὰ ἔξάρωμεν ἴδιαι-

1) Οὐδὶ διλγώτερον συμβάλλουσι τὰ ἴδιωτικὰ Γραφεῖα, εἰς τὰς γεωργοοικονομικὰς ἑρεύνας, δημοσιεύοντα τὰ ὑπὸ αὐτῶν συλλεγόμενα δεδομένα :

Πρβλ. Landwirtschaftliche Privat-Buchstelle f. d. Provinz Sachsen : Ergebnisse und Erfahrungen aus der Buchführung von 400 landwirtschaftlichen Betrieben und ihre Anwendung bei der Betriebsführung und Organisation sowie bei der Wirtschaftsberatung. Magdeburg 1928. Αἱ δημοσιεύσεις τοῦ εἰδούς τούτου ἀφθονοῦσι, παρέχουσαι εἰς τοὺς μελετητὰς μίαν ἀπαράμιλλον πρώτην ὑλὴν διὰ οἰανδήποτε μελέτην.

2) Κατάλογον τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς, διὰ τὸ 1928; παρέχει ὁ Dr Stieger: Verzeichnis der landwirtschaftlichen Buchstellen Deutschlands, ἐν Taschenbuch für Buchführung u. Steuerberatung in der Landwirtschaft. Magdeburg 1929.

τέρως λόγῳ τῶν δυσκερειῶν τὰς ὁποίας ἐμφανίζει ἡ γεωργικὴ ἀποτίμησις (estimo agrario) καὶ ἡτις δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ ἐπαφίεται εἰς τὴν ἀδαῆ ἀντίληψιν τοῦ γεωργοῦ. Ἡ σημασία τῆς ἀπογραφῆς εἶναι ἐν προκειμένῳ μεμελιώδης, δοθέντος ὅτι ἐν ἀνάγκῃ ἡ σύνταξις δύο διαδοχικῶν ἀπογραφῶν εἶναι ἐπαρκής πρὸς διαπίστωσιν τοῦ τελικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Πράγματι τυγχάνει γνωστὸν ὅτι οἱ διάμεσοι λογιστικαὶ ἐγγραφαὶ ἀποβλέπουσι κυρίως εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῶν πηγῶν καὶ τῶν αἰτίων ἐξ ὧν προέκυψαν τὰ διὰ τῆς ἀπογραφῆς διαπιστούμενα οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα.

5. Λογιστικοὶ ἐλεγχοι, ἐνημέρωσις βιβλίων καὶ ἄλλαι συναφεῖς ἐργασίαι.

Τὰ Γραφεῖα Α. Α. ἐπιδιώκοντα τὴν ὅσον δυνατὸν εὐδυτέρων διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας εἰς τὸν ἀγροτικὸν κόσμον, δραγανώνον εἰδικὰ μαθήματα λογιστικῆς, διαλέξεις ἐπὶ τῆς χοησιμότητος καὶ τῶν μεθόδων αὐτῆς, διανέμουσιν ἔντυπα, ὑποδείγματα, φυλλάδια κλπ.

Ἡ ἐσωτερικὴ τῶν Γραφείων Α. Α. δραγάνωσις ποιεῖται ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἀσχολιῶν των.

Γενικῶς λειτουργεῖ μία ὑπηρεσία τηρούσεως βιβλίων. Εἰς ἔκαστον ὑπάλληλον λογιστὴν ἀνατίθεται ἡ πλήρης παρακολούθησις πέντε μέχρι δέκα ἀγροεκμεταλλεύσεων· ἑκάστης δὲ διμάδος δέκα λογιστῶν προϊσταται τμηματάρχης - ἐλεγκτής, ὃστις ἐφορεύει τῶν ἐργασιῶν τῆς διμάδος του καὶ ἐπιλαμβάνεται αὐτοπροσώπως καὶ ἐπιτοπίω; τῶν ἀπογραφῶν δισάκις συντρέχουσι πρὸς τοῦτο ἰδιόρρυθμοι περιπτώσεις.

Αὐτονόητον ὅπι τὰ πλεῖστα τῶν Γραφείων Α. Α. λειτουργοῖν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δραματικῆς δραγανώσεως, ὡς πρὸς τὸν καταμερισμόν τῆς ἐργασίας καὶ τὴν μηχανοποίησιν αὐτῆς (¹).

Πλὴν τῶν καθαρῶς λογιστικῶν ὑπηρεσιῶν ὑπάρχει συήθως καὶ τμῆμα ὑπολογισμῶν καὶ στατιστικῆς ἀσχολούμενον τὸ μὲν μὲ τὸν ποσοτικὸν ἐλεγχον τῶν ἐγγραφῶν, τὸ δὲ μὲ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἀριθμητικοῦ ὑλικοῦ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ χοησιμοποιήσεως. Ἐνίστε προσαρτᾶται καὶ τμῆμα ἐξ εἰδικῶν, διὰ τοῦ ὁποίου παρέχονται τεχνικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συμβουλαὶ εἰς τοὺς καλλιεργητάς, χάριν βελτιώσεως καὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν.

#### 1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ (²)

Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἀπαντᾶται ὑποδειγματικῶς ἡ συσχέτισις τῆς λογιστικῆς μεθόδου ὡς δραγάνου ποσοτικῶν ἀναζητήσεων, πρὸς τὰ θεωρητικὰ προβλήματα τῆς γεωργοοικονομικῆς. Ἡ στενὴ αὕτη ἀλληλεξάρτησις ἐκδηλοῦται οὐχὶ μόνον διὰ τῆς φύσεως τῆς διεξαγομένης ἐργασίας ἀλλὰ

1) Bl. C. Klauder: Taylorisierte Buchhaltung für Landwirtschaft, Stuttgart 1927.

2) Bl. Inst. d'Agr., Les Offices, etc. σελ. 229.

καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τα Γραφεῖα Α. Λ. ἀποτελοῦσι κατὰ πανόνα προσαρτήματα ἢ ὑπηρεσίας τῶν ίδρυμάτων τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν προώθησιν τῶν ἀγροοικονομικῶν ἔρευνῶν.

‘Η γένεσις καὶ ἡ ἔξελιξις ἀμφοτέρων ὑπῆρξεν ἡ ἀκόλουθος:

Τὸ 1913 ἰδρύθη τὸ Ἰνστιτούτον Ἐρευνῶν Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας [Agricultural Economics Research Institute] τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθ. C. S. Orwin, εἰς τὸν ὥποιον καὶ δοφείλεται τὸ πρῶτον Γραφεῖον Α. Λ. συσταθὲν παρά τῷ Ἰνστιτούτῳ.

‘Η δρᾶσις καὶ ὁ προσανατολισμὸς ἀμφοτέρων εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις κρατοῦντα, ἔνθα ἡ κυρίως ἔρευνητικὴ προσπάθεια στρέφεται περὶ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ παραγωγικοῦ τιμῆματος τῶν προϊόντων, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Βιομηχανικῆς οἰκονομίας.

Εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ὁξφόρδης ἦλθε νὰ προσδώσῃ εὐρυτέραν ἴσχὺν καὶ διάδοσιν, ἡ σύστασις ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας μιᾶς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς Agricultural Costings Committee, τῆς δποίας ἡ μὲν ζωὴ ὑπῆρξε σύντομος [1915—1921] ἀλλὰ τὰ ἔργα διαρκεῖ.

Οὕτως ἐδημιουργήθησαν πέντε κέντρα ἔρευνῶν ἐπιφορισμένα μὲ τὴν γενικωτέραν ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν μᾶλλον χαρακτηριστικῶν κλάδων τῆς ἀγροτικῆς των περιφερείας, τὴν κοινοτροφίαν, τὴν γαλακτοκομίαν, τὴν καλλιέργειαν δημητριακῶν, κ. ἄ.

Τὸ Ἰνστιτούτον τῆς Ὁξφόρδης συντονίζει τὰς ἐνεργείας, ἐνοποιεῖ τὰς μεθόδους καὶ δίδει τὰς δεούσας κατευθύνσεις (<sup>1</sup>) εἰς τὰ κέντρα ταῦτα, τὰ ὥποια εἶναι :

1. ‘Η Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Leeds.
2. ‘Η Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Γεωργικοῦ Κολλεγίου [Agricultural College] τοῦ Wye [Kent].
3. ‘Η Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Reading.
4. ‘Η Ἐπιτροπὴ ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Γεωργικῆς σχολῆς τοῦ Cambridge.

Παρ’ ἔκαστη τῶν δραγανώσεων τούτων λειτουργεῖ ἀνὰ ἓν Γραφεῖον Α. Λ.— πλὴν τῶν πολυαρίθμων ἰδιωτικῶν τοιούτων ὃς καὶ τῶν προσηγορητιμένων εἰς διαφόρους ἐπαγγελματικὰς δραγανώσεις— τὸ ὥποιον παρέχει τὰ τεχνικὰ μέσα καὶ τὴν ἐπικουρίαν του εἰς τοὺς καλλιεργητὰς πρὸς ἀπ’ εὐθείας τήρησιν ἐπαρκῶν λογιστικῶν λαταστάσεων, αἵτινες συγκεντρούμεναι ὑπὸ τῶν Γραφείων, παρέχουσιν αὐτοῖς ἵκανὸν ὑλικὸν πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ συναγωγὴν πορισμάτων. Ἐτήσιον πρόγραμμα ἔρευνῶν προδιαγράφει καὶ καθοδηγεῖ τὰς ἐργασίας τῶν περιφερειακῶν κέντρων.

1) B.R. Agricultural Economics Research Institute. The work of the Institute, ὑπὸ C. S. Orwin.

Ἐκ τῶν πολυαρίθμων προβλημάτων τῶν ἐπιλυομένων ἐν Μεγάλῃ Βρεταννίᾳ διὰ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἀναφέρομεν τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικά :

1. Σύγκρισις τῆς ἀποδοτικότητος ισομεγέθων ἀγροκτημάτων δύο τύπων : α') μὲ προεξάρχουσαν τὴν ἀροτριαίαν καλλιέργειαν τῆς γῆς, β') μὲ προεξάρχουσαν τὴν κτηνοτροφικὴν ἔκμεταλλευσιν αὐτῆς.

Πρὸς διεξαγωγὴν τοιαύτης γεωργοϊκονομικῆς ἔρευνης τὸ Ἰνστιτοῦτον τῆς Ὀξφόρδης περιέλαβε ἀφ' ἑνὸς δλόκληρον περιοχὴν τινὰ [Northampton] ἔνθα αἱ ἀγροτικαὶ ἐπιχειρήσεις ἀφιεροῦσι τὰ 70 ο]ο τῆς ἐκτάσεώς των εἰς τὰς διαφόρους καλλιέργειας ἴδια δημητριακῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ συγγενῆ οἰκολογικῶς περιοχὴν [Leicester] ἔνθα τὰ λειβάδια καταλαμβάνουσι τὰ 80ο]ο τῆς γῆς.

2. Σύγκρισις τοῦ κόστους τῆς γαλακτοπαραγωγῆς ὑπὸ τὰς ὡς ἄνω προϋποθέσεις.

3. Σύγκρισις τῆς ἀποδοτικότητος ἐπὶ ἀντικαταστάσεως τῶν δημητριακῶν διὰ βολβοειδῶν.

4. Μελέτη τῶν διαφόρων κλάδων γεωργικῆς οἰκοτεχνίας.

5. Προσδιορισμὸς τῆς ἐπιδράσεως τοῦ κόστους μεταφορᾶς ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων.

Πλὴν τῆς τοιαύτης ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τῶν δεδομένων, τὰ Γραφεῖα Α. Λ. προβαίνουσιν εἰς ἀποτελεσματικὴν καὶ κατάλληλον ψυχολογικὴν διαπαιδαγώγησιν πρὸς διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας. Τὰ χρησιμοποιούμενα πρὸς τοῦτο μέσα εἰναι ἀνάλογα πρὸς τὰ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κρατοῦντα, ἵτοι διμίλαι καὶ πρακτικὰ μαθήματα παρεχόμενα εἰς ἐπίκαιρα γεωργικὰ κέντρα, δωρεὰν διανομὴ ἐντύπων καὶ ἐκλαϊκευτικῶν ὑποδειγμάτων λογιστικῆς, ἐρωτηματολόγια κατάλληλα νὰ διεγείρουν τὸ ἐνδιαφέρον κ.ἄ.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐπιστημονικῦ χαρακτῆρος προίσματα τῶν Ἀγροτικῶν Ἰνστιτούτων δίδεται εὑρεῖα δημοσιότης ὑπὸ μօρφὴν προσιτὴν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους καλλιέργητάς. Ἰδιαιτέρα σημασία ἀποδίδεται εἰς τὰς δημοσιεύσεις τὰς ἀφορώσας τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κόστους (<sup>1)</sup> κατὰ προϊόν, περιοχήν, εἶδος καὶ μεθόδους καλλιέργειας κ. ἄ.

1) Ἐκ τῶν πολυαρίθμων τούτων δημοσιευμάτων ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς τὰ ἀκόλουθα :

α) The University of Leeds, etc. Farm profits and farm losses (Six years financial records of Yorkshire farms) 1928.

β) South-Eastern Agricultural College (University of London) Investigation into farming costs of production and financial results. General report on six years' results. (μετά διαγραμμάτων τῶν χρησιμοποιουμένων λογιστικῶν βιβλίων καὶ καταστάσεων).

γ) The University of Leeds, etc. Factors influencing the cost of production of Milk, Leeds 1931.

δ) The University of Leeds. Advisory work of farm management ὑπὸ A. G. Ruston.

Οὐχὶ μικροτέρα εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν Γραφείων Α. Λ. εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν φροδολογίαν καθαρᾶς προσόδου. Ἡ ὑπὸ τῶν γραφείων τήρησις τῶν βιβλίων ἢ δὲ ἔλεγχος μόνον αὐτῶν, ἐπιτρέπει εἰς τὰ τελευταῖα τὴν ὑποβολὴν ἔξηληγμένων φροδολογικῶν δηλώσεων. Χαρακτηριστικὸν δὲ τυγχάνει τὸ γεγονός ὅτι χάρις εἰς τὴν ἀναδρομικὴν ἐπέμβασιν τῶν Γραφείων Α. Λ. ἐπεστράφησαν ὑπὸ τῶν φροδολογικῶν ἀρχῶν, κατὰ τὸ 1924, φόροι £ 2.000 ἀχρεωστήτως καταβληθέντες.

Σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν χρήσει λογιστικὰς μεθόδους ἀς σημειωθῆ ὅτι προτιμᾶται, ὑπὸ τῶν Γραφείων καὶ τῶν μέσων ἀγροκμεταλλεύσεων, ἡ διγραφικὴ μέθοδος. Ἐπικρατεῖ σύστημά τι περιλαμβάνον ταμιακὸν ἡμερολόγιον, βιβλία συνθετικά, ἀναλυτικὰ καὶ τάξεως, τοῦ δποίου τὸ λογιστικὸν σχέδιον ἔξεπανήθη ὑπὸ τοῦ καθ. Orwin. Οὐχ ἡτον, χρησιμοποιεῖται καὶ διαδίδεται (<sup>1</sup>) ἐπαρκῶς καὶ ἡ ἀπλογραφικὴ μέθοδος εἰς τὰς μικρὰς ἴδιοκαλλιεργίας, ἡ δποία ἄν καὶ στερεῖται ἐκτεταμένης πληροφοριακῆς πληρότητος εἶναι ἐπαρκής ἐν τούτοις διὰ τὰς πρακτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγροτού, τὸν δποῖον ἐθίζει, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ ὀργανωμένου λογισμοῦ.

## 2. ΕΛΒΕΤΙΑ (<sup>2</sup>)

Ἡ ἀγροικὴ λογιστικὴ ἀντιπροσωπεύεται σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπὸ τῆς Ἰσχυρᾶς «Ἐλβετικῆς Ἐνώσεως Γεωργῶν» [Union Suisse des paysans]. Ἡ Ἐνώσις διατηρεῖ τὴν καλουμένην «Γραμματείαν» [Secrétariat des paysans suisses ἐν Brougg] τῆς δποίας εἰδικὴ καὶ πασίγνωστος ὑπηρεσία εἶναι τό : «Τμῆμα ἐρευνῶν ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος» [Division des recherches sur la rentabilité].

Πρόκειται περὶ σημαντικῆς καὶ πρωτοτύπου ὀργανώσεως, ἡ δποία διήνοιξεν ἐν πολλοῖς τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιστημονικῆς οἰκονομικῆς ἐρεύνης εἰς τὰ προβλήματα τῆς γεωργίας.

Τὸ ἐν λόγῳ τμῆμα στήριζει ἀποκλειστικῶς τὰς ἐργασίας τούς ἐπὶ τῆς λογιστικῆς. Τὰ πρῶτα σχετικὰ βήματα ἐσημειώθησαν ἥδη ἀπὸ τοῦ 1898, ὅτε είσηγήσει τοῦ Ὀμοσπονδιακοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας, ἐγένετο ἡ ἔναρξις ὀλιγοημέρων μαθημάτων ἀπλῆς καταστιχογραφίας μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως σχηματισθῆ πυρὴν ἀγροτῶν τινῶν ἵκανῶν νὰ τηρήσωσιν ἀπαραίτητον τινὰς λογιστικὰς ἐγγραφάς. Ἡ πρόθυμος συμμετοχὴ ὑπῆρξεν ἱκενοποιητικὴ, τὸ δὲ σύστημα τοῦτο συνεχίζεται καὶ σήμερον. Κατ' ἔτος λαμβάνονται χώραν 3—4 κύκλοι μηθημάτων, εἰς τρόπον ὥστε νέοι ἀγρόται προσιέμενται εἰς τοὺς ἀκολουθοῦντας ἥδη τακτι-

4) Ἡ ἀπλογραφικὴ μέθοδος διαδίδεται ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας : B.L. Ministry of Agriculture, Bulletin No 58 A simple system of farm book-Keeping, 1932.

4) B.L. Fritz Zaugg : Les recherches du Secrétariat des paysans Suisses sur la rentabilité de l'agriculture. Exposé monographique. Brougg 1924.

Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 365 ἐπ.

E. Marenghi : op. cit. σελ. 231 ἐπ.

κήν λογιστικήν μέθοδον. Βραβεῖα καὶ διάφοροι διευκολύνσεις ὑποβοηθοῦσι τὸν αὐθόρμητον ζῆλον τῶν ἀνεπτυγμένων ἐλβετῶν γεωργῶν.

Κατὰ τὴν ιρατήσασαν ἀρχὴν τὰ βιβλία κυροῦνται ἀποκλειστικῶς ὅποι τῶν καλλιεργητῶν, παραδίδονται δὲ αὐτούσια εἰς τὸ Τμῆμα τῶν ἔρευνῶν ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος, διὰ τὰ περαιτέρω. "Ενεκα τούτου ἡ προκριθεῖσα λογιστικὴ μέθοδος ἔδει νὰ εἶναι εὐκόλως νοητή, ἐπαρκής, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτεῖ ὑπέρομετρον χρόνον διὰ τὰς ἐγγραφάς. Τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα συγκεντρώνει ἡ «βελτιωμένη ἀπλογραφία» [methode simple amplifiée] ἐκπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ καθ. Laur, τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Ζυρίχης, περὶ τῆς δοπίας γίνεται λόγος εἰς τὸ προσῆκον μέρος τῆς παρούσης. [βλ. μέρος τρίτου].

Τὰ παραλαμβανόμενα βιβλία ἐλέγχονται, διορθώνονται, τακτοποιοῦνται καὶ είτα γίνεται τὸ κλείσιμον αὐτῶν κατὰ δύο τρόπους:

1. Σύνοπτικῶς μὲν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνδιαφερομένου καλλιεργητοῦ, μέτινας ἀναλυτικὰς σημειώσεις ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ κτήματος καὶ ἐπὶ τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς.

2. Κατὰ πληρότερον τρόπον ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις τοῦ Τμήματος. Ἐκ τῶν προκυπτόντων ἀριθμητικῶν δεδομένων θὰ ἀντληθῇ τὸ πρὸς ἐπεξεργασίαν ὑλικόν.

Παρὰ τὴν μεγίστην ποικιλίαν ὅποιαν ἐμφανίζονται αἱ ἐλβετικαὶ ἀγροεμπαλλεύσεις, ὡς πρὸς τοὺς φυσικοὺς δρους καὶ τοὺς οἰκονομικοὺς παράγοντας, τὸ Τμῆμα ἔρευνῶν κατατάσσει τὰς ὅποιαν τὸν λογιστικὸν αὐτοῦ ἐλεγχον ἐπιχειρήσεις καθ' ὃν τρόπον ἥδη ἐξεθέσαμεν, (βλ. σελ. 15) ἥτοι κατὰ καλλιεργητικὸν σύστημα, ἔκτασιν, παραγωγῆν, κ.ἄ. Τοιουτορόπως κατορθοῦται ἐπαρκεστάτη, πρακτικῶς, διμοιογένεια ἐν ἑκάστῃ διμάδι οὕτως ὥστε ἡ ἐξευρισκομένη μέση ἀποδοτικότης εἰκονίζῃ τὴν πραγματικὴν οἰκονομικὴν θέσιν ἑκάστου κλάδου.

Διότι, ὅντως, κύριος σκοπὸς τοῦ τμήματος εἶναι ἡ διαπίστωσις τῆς ἀποδοτικότητος καὶ ἡ ἔξατομίκευσις τῶν ἐπενεργούντων ἐπ' αὐτῆς παραγόντων. Ἡ ἀναδρομὴ αὗτη πρὸς τὰ αἴτια τὰ διαμορφοῦντα, ἥ μεταβάλλοντα, τὴν ἑκάστοτε ἀποδοτικότητα τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐλβετικῆς γεωργίας εἶναι μία ἐξόχως ποιοτικὴ λειτουργία τοῦ Τμήματος, διὰ τῆς δοπίας τοῦτο συμβάλλει θετικῶς εἰς τὸν προσανατολισμὸν τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας.

Εἰς τὰς ἔρευνας καὶ τὰς στατιστικὰς ἐργασίας τοῦ τμήματος, αἵτινες δημοσιεύονται ἐτησίως εἰς τὸ Annuaire Agricole de la Suisse, στηρίζονται αἱ δογανώσεις, οἱ ἐπιστήμονες καὶ τὰ Καντόνια διὰ τὴν εἰσήγησιν ἡ λῆψιν ἐμπεριστατωμένων νομοθετικῶν μέτρων ἀγροτικῆς φύσεως, ἵδια φορολογικῶν<sup>(1)</sup>. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀγροτικὴ ἐκπαίδευσις ἀκόμη, ὡς σημειοῖ τὸ Τμῆμα,

5) ...«Sans les résultats des recherches sur la rentabilité de l'agriculture, il eut été souvent très difficile de régler de façon équitable toute les questions de l'imposition de l'agriculture. Nous avons eu à maintes reprises l'occasion

«εὐρίσκει ἔνα πολύτιμον στήριγμα εἰς τὰς ἐρεύνας ταύτας· αὗται δὲ διαδραματίζουν ἔνα πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὸ πρόγραμμα διδασκαλίας τῆς Ἐδαφοπονικῆς Σχολῆς τοῦ Ὀμοσπονδιακοῦ Πολυτεχνείου τῆς Ζυρίχης».

Πλὴν τῶν γενικῶν του ἐργασιῶν τὸ Τμῆμα ἐπιδίδεται ἐπίσης εἰς εἰδικάς τινας ἐρεύνας ἐπὶ τῆς μελισσοκομίας, πτηνοτροφίας, ἀμπελουργίας, κ. ἄ. εἰσαγαγὸν μάλιστα πρὸς τοῦτο τὴν διγραφικὴν λογιστικὴν μέθοδον.

Ἡ δρᾶσις τῆς Division sur les recherches de la rentabilité τοῦ Secrétariat des paysans suisses χαίρει δικαίως τῆς διεθνοῦς ἐκτιμήσεως λόγῳ τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος τὸ δποῖον τὴν διέπει, ἔχοησίμευσε δὲ ὡς ὑπόδειγμα κατὰ τὴν ἰδρυσιν ἀναλόγων δργανισμῶν ἐν Βαναδίᾳ, Δανίᾳ, κ. ἄ.

### 3. ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ<sup>(1)</sup>.

Μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Τσεχοσλοβακίας συνεστήθη ορατικὸς δργανισμὸς εἰς τὸν δποῖον συνεχωνεύθησαν τρία προϋπάρχοντα ίδρυματα ἀγροτικῆς λογιστικῆς, ὑπὸ τὸ δόνομα: Ἰνστιτοῦτον Ἀγροτικῆς Λογιστικῆς καὶ Οἰκονομίας τῆς Τσεχοσλοβακικῆς Δημοκρατίας, ἐδρεύοντας ἐν Πράγᾳ. Τοῦτο περιλαμβάνει τρία περιφερειακὰ τμῆματα, ἐν Brno, Bratislava καὶ Uzhorod.

Σκοπὸς τοῦ νέου Ἰνστιτούτου εἶναι νὰ διαχύσῃ φῶς ἐπὶ τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀποδοτικότητος αὐτῆς, «νὰ συλλέξῃ πληροφορίας δυναμένας νὰ χρησιμεύσωσι ὡς βάσις μέτρων τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς» ὡς καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν ἐπιχειρηματιῶν—καλλιεργητῶν. «Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν τούτων τὸ Ἰνστιτοῦτον θὰ χρησιμοποιῆται τὴν στατιστικὴν τὴν λογιστικὴν καὶ τὰς γεωργοοικονομικὰς ἐρεύνας [enquêtes].

Ἡ δῆλη δργάνωσις τοῦ ίδρυματος ὑπάγεται εἰς τὸ Ὅλουργεῖον τῆς Γεωργίας, τὸ δὲ προσωπικὸν αὐτοῦ ἐξομοιοῦται πρὸς τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ προορισμοῦ του, τὸ νέον ίδρυμα διατηρεῖ συνεχεῖς καὶ πολλαπλὰς σχέσεις πρὸς τοὺς καλλιεργητάς:

α. Παρέχει συμβουλὰς καὶ γνωματεύσεις σχετικὰς πρὸς τὴν τεχνικὴν καὶ χρηματικὴν διαρρύθμισιν τῶν ἀγροκεμεταλλεύσεων.

β. Παρέχει συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις ἐπὶ τῆς γεωργικῆς φορολογίας.

γ. Διὰ τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ διοργανώνει κύκλους μαθημάτων λογιστικῆς, ἀπλογραφικῆς καὶ διγραφικῆς, πρακτικοῦ περιεχομένου, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς εὑρυτέρας διαδόσεως τῆς λογιστικῆς εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιφερείας.

de constater combien les évaluations, souvent, sont inexactes partout où l'on ne se base pas sur les résultats des recherches du Secrétariat.

F. Zaugg, op. cit. σελ. 39—40.

1) Βλ. Inst. Int. d' Agr., Les Offices, etc. σελ. 453 ἐπ.

δ. Κυριωτέρα όμως άσκολία αυτοῦ είναι ή διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν καταστημάτων τήρησις πλήρους λογιστικοῦ συστήματος, εἰς τὰς μικράς, μέσας καὶ μεγάλας ἐκμεταλλεύσεις.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Λογιστικοῦ Ἰνστιτούτου διεξάγονται ὡς ἀκολούθως : Ἐκάστη ἐπιχείρησις ἀναθέτουσα αὐτῷ τὴν τήρησιν τῶν βιβλίων αὐτῆς ἀναλαμβάνει νὰ μεταβιβάζῃ ἀνελλιπῶς ἑβδομαδιαίας καταστάσεις—ἀπλῆς τηρογήσεως— ἀφορώσας τὴν ἐσωτερικὴν κίνησιν τῶν ὑλικῶν, ἀξιῶν, τὰς χρηματικὰς δοσοληψίας, τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀροτριώντων, τὰς εἰς εἶδος ἀναλώσεις, κ. ἄ. Βάσει τῶν στοιχείων τούτων καταστρώνονται ἀναλυτικοὶ λογαριασμοὶ κατὰ καλλιεργείας, κλάδους οἰκοτεχνίας καὶ ἔτερας βοηθητικὰς ἐκμεταλλεύσεις. Περατουμένης τῆς χρήσεως ἔκαστος «ἔλεγχόμενος» ἀγρότης λαμβάνει ἐκτενῆ «τελικὴν κατάστασιν» ἐκθέτονταν τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς του.

Τὸ Ἰνστιτούτον στηριζόμενον εἰς τὰ συγκεντρούμενα πραγματικὰ δεδομένα καὶ συσχετίζουσα ταῦτα πρὸς ἔτερα ἐξωλογιστικὰ στοιχεῖα τῆς γενικῆς στατιστικῆς, [τιμαὶ λιπασμάτων κ. ἄ.] καταρτίζει καὶ δημοσιεύει τὰς μηνιαίας «Ἐκθέσεις» τοῦ ἰδρύματος, ἔνθα ἀπαντᾶται κάθε δυνατὴ πληροφορία σχετικὴ πρὸς τὴν γεωργικὴν ζωὴν τῆς χώρας. Ἐκ τῆς στατιστικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ποσῶν συνάγονται ἀξιόλογα πορίσματα (¹).

Ἐτέρα σειρὰ δημοσιευμάτων (²) φέρει εἰς φῶς ἐπικαίρους μονογραφικὰ μελέτας στηριζομένας εἰς τὸ ὡς ἄνω ὑλικόν.

Κατὰ τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη τῆς λειτουργίας αὐτοῦ τὸ Λογιστικὸν Ἰνστιτούτον εἶχε· ιὰ ἀντιπαλαίστη πρὸς πολλαπλᾶς δυσχερείας, τῶν δποίων σπουδαιοτέρα ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ ὑποτίμησις τῆς κιητικῆς δυνάμεως τῆς κοινωνίας, ὑποτίμησις συνεπαγομένη σημαντικὰς ἀλλοιώσεις (³) εἰς τὸ ἐπιμόχθιος συλλεγόμενον λογιστικὸν ὑλικόν.

Ἄν καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου χρησιμοποιούμενον λογιστικὸν σχέδιον καὶ αἱ δι’ αὐτοῦ ἐφαρμοζόμεναι ἀρχαὶ Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων [Betriebswirtschaftslehre, Economia aziendale] δὲν τυγχάνουσι, καθ’ ἥμας, ἀμέτοχοι ἐπικρίσεως, ἀξίζει ἐν τούτοις νὰ ἀναφέρωμεν εἰδικὰ τινὰ σημεῖα.

1. Προκειμένου νὰ γίνῃ τὸ κλείσιμον τῶν βιβλίων, κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης χρήσεως, μὲ περιωρισμένον ἀριθμόν προσωπικοῦ καὶ καθ’ διοιδομορφον, τυποποιημένην, τεχνικήν, ἐπροτιμήθη ἀπλοποιημένη καὶ σχηματι-

1) Ἐκ τῆς μηνιαίας «Ἐκθέσεως» τοῦ Ἰνστιτούτου σημειοῦμεν τὸ ἀκόλουθον ἐνδιαφέρον παραδειγμα συσχετίσεως τῆς τιμῆς τῶν χοίρων πρὸς τὴν ἁσοδείαν τῶν γεωμήλων : «Αφθονος ἁσοδεία γεωμήλων περιορίζει τὴν ἄμεσον προσφοράν τῶν χοίρων εἰς τὴν ἀγοράν, ὡς ἐκ τῆς διανοιγομένης δυνατότητος ἐφθηνῆς παχύνσεως αὐτῶν διὰ γεωμήλων καὶ ἐπιφέρει συνεπῶς προσωρινὴν ἀνατίμησιν αὐτῶν.

2) Τὰ δημοσιεύματα ταῦτα περιλαμβάνουσι συνήθως περίληψιν εἰς τὴν γαλλικήν.

3) Σχετικῶς πρὸς τὸ θέμα τοῦτο βλ. Μ. Ν. Τσιμάρα : «Η ἀναγωγὴ τῶν ισολογισμῶν εἰς σταθεροποιημένας δοσαχμάς. Θεσσαλονίκη 1930.

κὴ λογιστικὴ μέθοδος, ἡ δποία θεωρεῖται, ἐν τούτοις, ὑπὸ τοῦ ίδιου ματος, ὡς ἐπαρκής.

2. Αἱ ἀποτιμήσεις τῆς ἀγροτικῆς ἀπογραφῆς ἐνεργοῦνται κατὰ τοὺς ἀκολούθους κανόνας : α. Προκειμένου περὶ ἀγοραίων πρώτων ὑλῶν, σπόδων, λιπασμάτων ἢ ἄλλων ὑλικῶν, ἡ ἀποτίμησις γίνεται εἰς τὴν τιμὴν ατήσεως ἐπιηξημένην κατὰ τὰς δαπάνας μεταφορᾶς μέχρι τοῦ ἀγροκτήματος [loco-entreprise], β. Αἱ παραγόμεναι ἐπὶ τόπου τοιαῦται λογίζονται : ββ. εἰς τὴν τιμὴν πωλήσεως, loco- ἐκμετάλλευσιν, προκειμένου περὶ εἰδῶν εὐχεροῦς διαθέσεως εἰς τὴν ἀγοράν, γγ. Εἰς τὴν τιμὴν κόστους, προκειμένου περὶ προϊόντων δυσχεροῦς μὲν πωλήσεως, ἄλλος εὐκόλου προσδιορισμοῦ τοῦ παραγωγικοῦ τιμήματος [λ. χ. τριψύλλη], δδ. Εἰς προκαθοριζομένην τιμήν, προκειμένου περὶ προϊόντων δυσχεροῦς πωλήσεως, ἄλλα καὶ παραγωγικοῦ τιμήματος δυσκόλως προσδιορίζομένου, ὡς συμβαίνει διὰ τὰ ὑποπαράγωγα [ἄχυρα, σταβλία κόπρος].

3. Ἡ ἐπιβάρυνσις τῶν ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν διὰ τῆς καταβαλλομένης ἐργασίας, τόσον τῶν ἡμερομισθίων —ἐν οἷς καὶ ἡ καλλιεργητικὴ οἰκογένεια— ὅσον καὶ τῶν ἀροτριώντων ἢ τῆς μηχανοκαλλιεργείας, ὑπολογίζεται εἰς τὸ κόστος αὐτῶν.

Τεχνικῶς ἡ ἐνσωμάτωσις τῆς ἐργασίας εἰς τὸν λογαριασμὸν τῆς παραγωγῆς σημειεῦται κατὰ τὸ διάστημα τῆς χρήσεως εἰς ὃ ὁ αἱ, ὃ δὲ ὑπολογισμὸς αὐτῶν εἰς χρῆμα γίνεται ἐπὶ τῇ καταστρώσει τοῦ ίσολογισμοῦ κατόπιν προσδιορισμοῦ τοῦ ὀριαίου κόστους ἐργασίας δι’ ἐκάστην κατηγορίαν [ισθμωτοί, ἀροτριῶντα, μηχανοκαλλιεργεία]. Αὐτονόητον ὅτι πρὸς ἔξενρεσιν τοῦ κόστους συνυπολογίζονται καὶ αἱ εἰδος παροχαί.

4. Ἡ σύνθεσις καὶ ὁ καταμερισμὸς τῶν διαχειριστικῶν δαπανῶν δὲν τυγχάνει, ὡς ἐπιεικῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ Διεθνοῦς Γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου «ὅ πλέον ἀκριβῆς». Πρόγραμμα, εἰς τὰς διαχειριστικὰς δαπάνας συνυπολογίζονται αἱ πάσης φύσεως ἀποσβέσεις, οἱ φόροι, κ. ἄ, ὃ δὲ κατανομὴ αὐτῶν εἰς τὸν παραγωγικὸν λογαριασμὸν γίνεται συμμότι τοῦ μέτρου πρὸς τὰς ὁρισμένας κατηγορίας ἐργασίας, ἐνῷ, ὡς γνωστόν, ὁ καταμερισμὸς τῶν γενικῶν ἐξόδων καθοδηγεῖται ἐν προκειμένῳ ἀπὸ εἰδικὰ κριτήρια [συντελεστὰς ἐφαρμογῆς]. Όμοίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν φόρους, τῶν δποίων δέοντας γίνεται ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκονομίᾳ κατάλληλος διαστολή : α. Οἱ φόροι ἐπὶ τῆς ἐγγείου ίδιοκτησίας βαρύνουσι τὰς καλλιεργείας ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως αὐτῶν, ἐνῷ ἡ φορολογία ἐπὶ τοῦ κύκλου ἐργασιῶν βαρύνει ἕκαστον προϊὸν ἀναλόγως πρὸς τὴν ἀκαθάριστον αὐτοῦ πρόσοδον.

5. Εἰς τὸν παραγωγικὸν λογαριασμὸν δὲν καταχωροῦνται τόκοι οὔτε ἐπὶ τοῦ ίδιου οὔτε ἐπὶ τοῦ πιστωτικοῦ κεφαλαίου (¹).

1) Οἱ παθητικοὶ τόκοι φέρονται ἀπ’ εὐθείας ὡς ἀρνητικὸν στοιχεῖον τῆς προσόδου [Χρέωσις λ.σμοῦ: 'Αποτελέσματα Χρήσεως].

6. Ἡ ἀξία τῶν λιπασμάτων καταμερίζεται ἐξ ἵσου μεταξὺ τῶν διαφόρων καλλιεργειῶν ἡ συμμέτοχος πρὸς τὰς ἀπασχολουμένας ἐκτάσεις. Οἱ λογαριασμοὶ τῶν καλλιεργειῶν, αἱ ὅποιαι δέχονται ἀπ' εὐθείας τὴν λίπανσιν βαρύνονται καὶ μὲ τὰ σχετικὰ ἡμερομίσθια τῆς λιπάνσεως, ἐνῷ οἱ ἐπόμενοι εἰς τὴν σειρὰν τῆς ἀμειψισπορᾶς ἀπαλλάσσονται τοῦ κονδυλίου τούτου [λογ. «Προκαταβολὴ καλλιεργειῶν.»].

Τὸ πλέγμα ἀφ' ἑτέρου τῶν λογαριασμῶν περιλαμβάνει: 1. Τοὺς καὶ οἱ οὐς καλουμένους λογαριασμοὺς (γαῖα, βελτιώσεις, οἰκοδομαί), 2. Τοὺς βοηθητικοὺς (ἐνδιαμέσους) λογαριασμούς: ἀποσβέσεις, συντήρησις καὶ λειτουργία μηχανῶν, ἔξοδα ἀγορῶν καὶ πωλήσεων, ἡμερομίσθια, ἐργασία ζώων, κ. ἄ., 3. Τοὺς ἀποδοτικοὺς [παραγωγικοὺς] λογαριασμούς: Καλλιέργειαι α, β, γ, δασικὴ ἐκμετάλλευσις, χοιροτροφεῖον, κ. ἄ. Ἀς σημειωθῇ ὅτι δὲ τρόπος τῆς λειτουργίας τῶν παραγωγικῶν τούτων λογαριασμῶν διεξάγεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς διαρκοῦς ἀπογραφῆς, οὕτως ὥστε δὲν ἀποβαίνουσι ποτὲ μικτοί: χρεοῦνται τουτέστι μὲ ἀπαντα τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ κόστους, πιστοῦνται δὲ ἵσοι πόσως πρὸς ἔξισσων, χρεώσει τῶν καταλλήλων λογαριασμῶν ἀξίας<sup>(1)</sup>). Ἐφ' ὅσον δὲ πρόκειται περὶ πλειόνων προϊόντων καὶ ὑποπαραγώγων δὲ διαχωρισμὸς τοῦ ἐνιαίου κόστους [coûts-joints] διενεργεῖται κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτεθέντας κανόνας ἀποτιμήσεως.

#### 4. ΒΑΛΚΑΝΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

##### 40. Ρουμανία<sup>(2)</sup>

Κατὰ τὸ 1927 ἴδρυθη ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὸ 'Ινστιτοῦτον 'Αγροτικῶν Ἐρευνῶν [Institutul de Cercetări Agronomice al României], περιλαμβάνον διάφορα τμῆματα (Φυτοπαθολογίας, Ζωτεργίας κ. ἄ.). Εἰς τὸ νέον 'Ινστιτοῦτον ὑπῆχθη, μετονομασθὲν εἰς τμῆμα 'Αγροτικῆς Οἰκονομίας (Sectiunea de Economie Rurală), τὸ παρὰ τῷ 'Υπουργείῳ Γεωργίας λειτουργοῦν ἀπὸ ἑτῶν Γραφεῖον ἀγροτικῆς λογιστικῆς.

Κύριος σκοπὸς τοῦ Τμήματος εἶναι ἡ οἰκονομικὴ μελέτη τῶν συνθη-

1) Τοιαύτη πράγματι τυγχάνει ἡ ὑπὸ τῆς πλειονότητος τῶν συγγραφέων γενομένη δεκτὴ λύσις: Zappa, Jacques -Charpentier, W. Morse, Gole, Gilmann κ. ἄ. Ἐτέθη ἐν τούτοις τὸ ἔρωτημα, ἐὰν ἡ πίστωσις τῶν παραγωγικῶν λογαριασμῶν δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὴν τρέχουσαν τιμήν, εἰς τρόπον ὥστε, ἀνεξαρτήτως τῆς μετέπειτα τιμῆς πωλήσεως, ἢτις θὰ καταχωρηθῇ εἰς τοὺς λαμπούς «τῆς Ἀγορᾶς» [Marktkonten], νὰ προκύπτῃ ἔνα λογιστικὸν ἀποτέλεσμα, χαρακτηριζόμενον ὡς «βιομηχανικὸν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρῶτον, διακρινόμενον ὡς «έμπορικὸν» (mercantile). Τοιοῦτον τρόπον εὑρομένη χρησιμοποιούμενον ἐν South-Eastern Agricultural College, Investigation into farming costs, etc. op. cit. Σχετικῶς πρβλ. καὶ F. de Gobbis, Ragioneria Privata, σελ. 205 ἐπ. ἑκδ. 12η Milano 1933.

2) Κατὰ πληροφορίας εὑργενῶς ἀνακοινωθείσας πρὸς τὸν συγγραφέα, ὑπὸ τοῦ καθ. N. D. Cornatseanu, Διευθυντοῦ τοῦ Τμήματος 'Αγροτικῆς Οἰκονομίας παρὰ τῷ 'Ινστιτούτῳ 'Εδαφοπονικῶν Ερευνῶν τῆς Ρουμανίας.

κῶν τῆς Ρουμανικῆς γεωργίας καὶ δὲ πρόσδιορισμὸς τῆς ἀποδοτικότητος αὐτῆς. Χάριν τούτων εἰσάγεται ἔτησίως ἡ βελτιωμένη ἀπλογραφικὴ μέθοδος εἰς ἀγροκμεταλλεύσεις διαφόρου μεγέθους, καὶ περιφερείας· χρησιμοποιεῖται ἐν τούτοις, ἀνὰ καὶ πολὺ διαιρώτερον, καὶ ἡ διγραφικὴ μέθοδος.

Τὸ 1935 ἐδημοσιεύθη συνθετικὴ ἔργασία περιλαμβάνοντα τὸ μέχρι τοῦδε συγκεντρωθὲν καὶ ἐπεξεργασθὲν στατιστικὸν ὑλικόν. Τὸ Τμῆμα δημοσιεύει ἐπίσης μονογραφικὰς μελέτας ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν περιοριστικῶς τὰ ἔξι·

1. Ἔρευνα ἐπὶ τῆς δανειακῆς ἐπιβαρύνσεως τῆς ρουμανικῆς γεωργίας, ἐπὶ 7.000 ἀγροκμεταλλεύσεων [ὑπὸ τοῦ καθ. N. D. Cornatseanu].

2. Δευτέρᾳ ὅμοίᾳ ἔρευνα ἐπὶ 63.000 ἀγροκμεταλλεύσεων (N. D. Cornatseanu καὶ Gh. Ciulei).

3. Ἡ τιμὴ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἐν Ρουμανίᾳ (Dr. H. N. Lupan).

4. Ἡ χοιροφορία καὶ ἡ ἀποδοτικότητος αὐτῆς ἐν Ρουμανίᾳ (N. D. Cornatseanu).

Ἡδὴ διεξάγονται καὶ ἔτεραι ἔρευναι ἐπὶ τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, ἐπὶ τῆς ἀμπελουργίας, κ.ἄ.

Τὸ Τμῆμα ἀσχολεῖται προσέτι ἐντατικῶς μὲ τὴν διάδοσιν τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς διὰ τοῦ εἰδικοῦ τύπου, ορδιοφωνικῶν ἐκπομπῶν, διαλέξεων πρὸς τοὺς ἀγρότας, μαθήματα λογιστικῆς καταστιχογραφίας εἰς τὰ καθώρια, κ.τ.λ. Τελεῖ δὲ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Διεθνοῦς Γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης, πρὸς τὸ δόπον διαβιβάζει τὰ καταρτιζόμενα στατιστικὰ στοιχεῖα. Προϊσταται δὲ ἡ συμμετέχει πάσης σχετικῆς κινήσεως ἐν τῇ χώρᾳ.

#### 5. ΛΟΙΠΑΙ ΧΩΡΑΙ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ

Ἀναρίθμητα Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς λειτουργοῦσιν ἀνὰ τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ ὅδια ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Σουηδίᾳ, Νορβηγίᾳ, Δανίᾳ, Αὐστρίᾳ, Πολωνίᾳ, E.S.S.Δ., ὃς καὶ ἐν Ἡνωμέναις Πολιτείαις, Ἰαπωνίᾳ καὶ Ἰνδίαις.

Τὰ ἴδρυματα ταῦτα ἀνήκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς γεωργικὰς δργανώσεις, ἔτερα πάλιν τούτων εἶναι κρατικὰ καὶ εὑρίσκονται συνήθως προσηρτημένα εἰς τὰ ἀνώτερα παιδευτήρια γεωπονίας.

Ἡ ἔκτασις τῶν ἐπιδιώξεών των ποιεῖται πολύ, ἀπὸ τῆς ἀπλῆς τηρήσεως βιβλίων, μέχρι τῶν πλέον θεωρητικῶν ἀναζητήσεων.

Τὰ ὑπὸ τῶν κατὰ χώρας Γραφείων ἐπεξεργαζόμενα στοιχεῖα, συγκεντρώνει τὸ Διεθνὲς Γεωργικὸν Ἰνστιτούτον τῆς Ρώμης καὶ ἐπεξεργάζεται περαιτέρω κατὰ τὰς ἀνάγκας μιᾶς διεθνοῦς στατιστικῆς (<sup>1</sup>). Αἱ πρὸς ὑπερνί-

1) Bl. L a u r: Organisation d'une statistique internationale des résultats des recherches effectuées à l'aide de la comptabilité agricole, én Rev. Int. des Renseignements agricoles No 3)1924.

κησιν δυσχέρειαι είναι άναμφιβόλως μέγισται, λόγῳ τῆς ἀνομοιογενείας τῶν λογιστικῶν μεθόδων, τῆς ὁρολογίας (<sup>1</sup>), τῶν νομισμάτων κ.τ.λ. καὶ συνεπῶς ἐπιβάλλεται πάθει ἐπιφύλαξις προκειμένου περὶ συγκρίσεως τοῦ αὐτοῦ στοιχείου [ήμερομίσθια, κόστος παραγωγῆς κλπ.] εἰς διαφόρους χώρας. Οὐχ ἡτον ὅμως τὰ δημοσιεύμενα Recueils de statistiques basées sur les données de la comptabilité agricole, περιλαμβάνουν ἔνα ἀσύγκριτον πλοῦτον πληροφοριῶν σχετικῶν πρὸς τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ἔξελιξιν τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας.

Κατωτέρῳ σημειοῦνται αἱ χῶραι, αἵτινες συμβάλλουσιν εἰς τὴν κατάρτισιν τῆς εἰδικῆς ταύτης στατιστικῆς, οἱ κεντρικοὶ ὄργανοισιν ἀγροτικῆς λογιστικῆς καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα λογιστικὰ συστήματα:

|                   |   |   |
|-------------------|---|---|
| 1. Γαλλία         | Office central de comptabilité agricole de la Société des Agriculteurs de France, Paris | Διγραφικὴ μέθοδος   |
| 2. Μεγ. Βρεταννία | 1. Agricultural economics research Institut, Oxford                                     | Διγραφία, σύστημα Orwin   |
|                   | 2. Department of agriculture of the University of Cambridge                             | δμοίως  |
|                   | 3. Department of agriculture of the University of Leeds                                 | δμοίως  |
|                   | 4. Harper Adam Agricultural College, Newport  | δμοίως  |
| 3. Όλλανδία       | 1. Coopérative Centrale de Comptabilité agricole, Leeuwarden, Frise                     | ‘Απλογραφία   |
|                   | 2. Société d’Agriculture de l’ Overijssel, Zwolle                                       | δμοίως  |
|                   | 3. Société d’Agriculture de Groningue   | δμοίως  |
| 4. Γερμανία       | 1. Betriebstelle des Deutschen Landwirtschaftsrates, Berlin                             | ‘Απλογραφία, σύστημα τῆς D.L.G. (Γερμανικῆς Γεωργικῆς Εταιρίας) |
|                   | 2. Buchstelle der Landwirtschaftskammer, Stuttgart                                      | διγραφία, κατὰ Laur   |
|                   | 3. Buchstelle der Landwirtschaftskammer für die Provinz Brandenburg                     | ‘Απλογραφία, σύστημα D. L. G.                                   |

<sup>1</sup> Επίσης H. L. Fensch: Ergebnisse des landwirtschaftlichen Buchhaltungstatistik in Deutschland und die Möglichkeit einer internationale Auswertung der Buchführungsergebnisse, Berlin 1933.

1) Bl. E. L a u r : Terminologie et fondements d’une statistique internationale basée sur le comptabilité agricole, Brougg (Effingerhoff).

|                   |   |   |
|-------------------|---|---|
|                   | 4. Ὁμοίως : Ostpreussen, Rhein-provinz Schleswig—Holstein   | όμοίως                                      |
| 5. Δανία          | Bureau d' Economie rurale, Copenague  | ‘Απλογραφία καὶ διγραφία, κατὰ Laur         |
| 6. Σουηδία        | Société d'agriculture générale de la Suède, Stockholm   | όμοίως                                      |
| 7. Νορβηγία       | Société royale pour le bien-être de la Norvège. Recherches relatives à l'économie rurale, Oslo  | όμοίως                                      |
| 8. Ελβετία        | Office de l'Union des paysans Suisses, Brougg   | Στατιστικὴ ἀπλογραφία Laur                  |
| 9. Αὐστρία        | Office de Comptabilité de la Chambre d'Agriculture de la Basse—Autriche, Vienne   | όμοίως                                      |
| 10. Τσεχοσλοβακία | Institut de Comptabilité et d'Economie rurales de la République Tséchoslovaque  | Διγραφία                                    |
| 11. Ουγγαρία      | Société Nationale d'Agriculture de Hongrie, Budapest  | Διάφορα συστήματα                           |
| 12. Ρουμανία      | Section d'Economie rurale de l' Institut de Recherches Agonomiques, Bucarest  | ‘Απλογραφία κατὰ Laur                       |
| 13. Πολωνία       | Section de l'Economie rurale des petites exploitations agricoles, rattachée à l'Institut Scientifique d'Agriculture de l'Etat, Varsovie | Στατιστικὴ ἀπλογραφία Laur                  |
| 14. Εσθονία       | Office de Comptabilité agricole Reval   | Στατιστικὴ ἀπλογραφία Laur καὶ διγραφία     |
| 15. Φινλανδία     | Bureau d' Economie rurale rattaché à l'Administration de l'agriculture, Helsingfors   | ‘Απλογραφία παραπλησία πρὸς τὸ σύστημα Laur |
| 16. Βουλγαρία     | Office de comptabilité de l'Institut d'Economie rurale de l'Université de Sofia   |   |

## ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

### III. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

#### Ο. ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΣ

Δύο διεστανται<sup>(1)</sup> ἐν τῇ Ἀγροτικῇ Οἰκονομικῇ βασικαὶ ἀντιλήψεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν οἰκονόμικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἔγγειου παραγωγῆς καὶ, γενικώτερον, εἰς τὴν καθ' ὅλου ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν ἀξίαν τῶν ποσοτικῶν ἀναζητήσεων, αἱ ὅποιαι ἐπιδιώκονται ἐν προκειμένῳ, εἴτε διὰ τῆς λογιστικῆς εἴτε δι' ἄλλων μεθόδων ἐρεύνης.

Ἡ πρώτη ἐκ τῶν ἀντιμαχομένων δοξασιῶν θεωρεῖ τὴν ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν ὡς ἐν ἀδιαίρετον σύνολον, ὡς μίαν ὀργανικὴν ἐνότητα, τῆς ὅποιας δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ διάκρισις εἰς αὐτοτελεῖς, κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡτον, κλάδους ἐκμεταλλεύσεως. Τοῦ συνόλου τούτου δέον νὰ ἐπιζητεῖται ἡ ὀλική, σύνθετος, ἀποδοτικότης [fruttuosità complessiva]. Κατὰ ταῦτα, οἱ γενόμενοι μερικοὶ ὑπολογισμοὶ (οἱον τὸ κόστος τῆς κριθῆς, ἡ ἀποδοτικότης τῆς τευτλοκαλλιεργείας, κ. ἄ.) εἶναι τούλαχιστον ἀστοχοί καὶ παραπλανητικοί.

Ἡ διδασκαλία τῆς θεωρίας ταύτης ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῶν καθ. P. Dubost (Γαλλία) καὶ F. Aereboe (Γερμανία)<sup>(2)</sup>, μίαν σοβαρὰν δὲ προσπάθειαν συγκρατήσεως αὐτῆς ἐπιχειρεῖ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ H. Zörner.<sup>(3)</sup> Λέγομεν δὲ συγκρατήσεως, διότι, ὡς ἔγγνωσταιν ἥδη, εἰς τὰς περισσοτέρας τῶν χωρῶν τείνουν νὰ γενικευθῶσιν οἱ ἀναλυτικοί, κατὰ κοιλιεργείας, ὑπολογισμοί, γεγονός τὸ δοῖον προϋποθέτει ἀκριβῶς ὅτι ἡ ἀγροκμετάλλευσις δὲν θεωρεῖται ὡς ἀδιαίρετον σύνολον.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Dubost, Aereboe καὶ Zörner, ἡ ἀγροτικὴ ἐπιχείρησις καρακτηρίζεται κατὰ κανόνα ἀπὸ τὴν στενὴν ὀργανικὴν σχέσιν, ἡ ὅποια συνδέει τοὺς περισσοτέρους κλάδους ζωëκῆς καὶ φυτικῆς οἰκονομίας, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ὀργανικότητα τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας.

Λογιστικῶς ἡ ἀλληλεξάρτησις αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ κονδυλίων κοινῶν, ἐμφανιζομένων ταυτοχρόνως ὑπὸ τὴν μορφὴν δαπάνης καὶ προσόδου. Οὕτω λ. χ. εἰς τὸ κόστος διατροφῆς τῶν ἀροτριώντων ζώων περιλαμβάνονται ἵδιοπαράγωγα ἄχυρα, ἡ βρώμη, ἡ κριθή, κ. ἄ. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀποτελοῦσι συστατικὰ τοῦ κόστους ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀροτριώντων, ἀλλὰ καὶ πρόσοδον τῶν ἀντιστοίχων καλλιεργειῶν. Ἀντιθέτως πάλιν, εἰς τὸ κόστος τῶν καλλιεργειῶν τούτων περιλαμβάνεται ταυτοχρόνως ἡ ἐργασία καὶ ἡ κό-

1) Πρβλ. C. S. Orwin: Farming costs, σελ. 14 ἐπ. Oxford 1921.

2) Βλ. F. Aereboe: Allgemeine Landwirtschaftliche Betriebalehre, 6η ἔκδ. Berlin.

F. Aereboe: Buchführung. Anleitung für den praktischen Landwirt. Συλλογή : «Anleitungen» der D. L.—G. ἀρ. 8 καὶ 11.

3) Βλ. Hans Zörner: Untersuchungen über die Bedeutung von Kalkulation, Produktionskostenrechnungen in der Landwirtschaft, ἐν B.ü.L. Τόμ. VI 1927, σελ. 555 ἐπ.

προς τῶν ἀροτριώντων, ἀποτελοῦσαι πρόσοδον αὐτῶν. Ὁ προσδιορισμός, ὅθεν, τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ἐνὸς κλάδου προϋποθέτει ἡδη τὴν γνῶσιν τοῦ ἑτέρου.

### Λογαριασμοὶ ἐκμεταλλεύσεως

| Φυτικὸς κλάδος Α |          | + | Ζωϊκὸς κλάδος Β |   | +        |
|------------------|----------|---|-----------------|---|----------|
| Δαπάναι          | Πρόσοδοι |   | Δαπάναι         |   | Πρόσοδοι |
|                  |          | = |                 | = |          |

Σχετικῶς πρὸς τὸν ἀνωτέρῳ σύνδεσμον τονίζεται ἐν τῇ ὁργανικῇ θεωρίᾳ, ὅτι εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐπιχειρήσεις τὸ ἀλληλένδετον τῶν ἀριθμητικῶν σχέσεων δὲν περιορίζεται εἰς μεμονωμένα τινὰ ζεύγη ἐκμεταλλεύσεων, ἀλλὰ συνήθως ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν κλάδων. Οὕτω π. χ. ὡς ὅμοιοι ἐργασίας τῶν ἀνθρώπων ἥτις εἶναι δαπάνη κοινὴ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους, ὑπολογίζονται αἱ εἰς εἶδος ἴδιοπαράγωγοι παροχαὶ (γάλα, οἶνος, κρέας) καί, συνεπῶς, γενικεύονται αἱ περιπτώσεις ἔξαρτήσεως διότι ἡ ἐργασία καταβάλλεται εἰς ὅλα, προδήλως, τὰ τμήματα.

Ἄλλὰ καὶ χρονικῶς ἀκόμη ἡ ἀλληλούχια αὗτη καθίσταται πιεστικὴ καὶ προκαλεῖ δυσχερείας ὑπολογισμῶν λόγῳ τῶν καλούμενων «προκαταβολῶν καλλιεργείας» [avances de culture] καὶ εἰδικώτερον τῆς λιπάνσεως —χλωρᾶς ἢ ἀνοργάνου— ἡ ὅποια εὐεργετεῖ, κατ' ἀπροσδιόριστον ποσοστόν, τὰς διαδοχικὰς τῆς ἀμειψισπορὰς καλλιεργείας.

Χάριν μείζονος ἐμβαθύνσεως τῆς ὑπὸ ἔξετασιν θέσεως δὲν παρέλκει —νομίζομεν— σύντομος παράμεσις ἀντιλήψεων τινῶν, ἐν πολλοῖς προσωπικῶν, ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν (<sup>1</sup>).

Ἡ ἐπιχείρησις ἀποτελεῖ οἰκονομικὴν ἐνότητα (<sup>2</sup>) στηριζομένην ἐπὶ μιᾶς ἢ περισσοτέρων συνήθως ἐκμεταλλεύσεων, κυρίων καὶ βοηθητικῶν, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ κέντρα ἐνθα πραγματοποιοῦνται οἱ τεχνικοὶ περιουσιακοὶ μετασχηματισμοί. Εἰς τὴν περίπτωσιν πλειόνων ἐκμεταλλεύσεων, δύναται νὰ μὴ ὑφίσταται μεταξὺ τούτων οὐσιώδης σύνδεσμος, ἀλλὰ ἀπλῆ συνύπαρξις ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιχείρησιν (<sup>3</sup>). Συνηθέστερον ὅμως ἀπαντᾶται σχέσις τις ἀλληλεξαρτήσεως ποικίλλουσα ἀπὸ τοῦ χαλαρωτέρου (<sup>4</sup>) βαθμοῦ μέχρι τῆς πλήρους δραγανικότητος. Ἡ μεταξὺ τῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ μὲν ἐ σ φ τῆς ἐπιχειρήσεως ἀλληλεξάρτησις δύναται νὰ εἴναι : τεχνική, (φυσικὴ) οἰκονομική, ἢ καὶ ἀμφότερα.

Εἰς ἀγροτικὴν ἐπιχείρησιν διαθέτουσαν ἐπτὰ κλάδους ἐκμεταλλεύσεως δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τοὺς ἀκολούθους συνδυασμοὺς ἔξαρτήσεως :

1) Βλ. σχ. M. N. T σιμάρα : 'Ἐπιχείρησις, ἐν Ἐμπορικῇ Ἐγκυκλοπαίᾳ, δείᾳ, Τόμ. B' σελ. 175 ἐ.

2) Κατὰ τὸν Mellerowicz: «Eine Organisation von Ertrag und Kosten»

3) Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην λ. χ. ὑπάγονται τὰ καλούμενα «ἀνόργανα» τράστ.

4) Πρβλ. C. Dragoni: op. cit. σελ. 605.

, Αγροτική επιχείρησης

B o s x a i

Καθέτως :  
Οργανική σχέσις

\*Οργανισμός :  
Ανόργανος σχέσις

Καλλιέργ. ἀμπελου  
\*Εκμετάλ. ποιμανίου

\*Εκμετάλ. ἀροτρώματων

| Κλάδος οινοποιίας  | Κλάδος τυροκομίας  | Καλλιέργεια A  | Καλλιέργεια B |
|--|--|--|---------------|
| Οικονομική σχέσης διαφόρων βιαθημῶν έξαιρετήσεως [εἰς περίπτωσιν διαθέσεως ρυπαντήρος [εἰς περίπτωσιν διαθέσεως αξιοποιήσεως του γάλακτος μορφής]. κοιμάσ] | Οργανική διάλλητης οίκονομης και νομικού καὶ τεχνικοῦ κα-ρυπαντήρος [εἰς περίπτωσιν αξιοποιήσεως του γάλακτος μορφής]. | Οργανική διάλλητης οίκονομης και τεχνικοῦ καρακατῆρος. |               |

Τοιαύτη, ἐν ἄκρᾳ συντομίᾳ, ἡ θεωρία τῆς δργανικότητος <sup>(1)</sup>, ὡς ἀπόρροια τῆς δποίας διδάσκεται ἡ ἐπιδίωξις προσδιορισμοῦ συνολικῆς μόνον προσόδου. Τὸ κατὰ προϊὸν κόστος θεωρεῖται ἀνέφικτον καὶ ίδιως εἰς διάφορὰ τὰ ὑποπαράγωγα, τῶν δποίων τὸ κόστος λαμβάνεται ἀνάλογον, καθ' ὑπόθεσιν, πρὸς τὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον τοῦ κυρίου προϊόντος.

Ἡ δευτέρα δοξασία, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Howard <sup>(2)</sup> καὶ ηρατοῦσα ἥδη γενικώτερον, χωρὶς νάνη προτιμᾶς ποσῶς τὴν δργανικήν ἐνότητα ἐν τῇ ἐγγείῳ παραγωγῇ, φρονεῖ ἐν τούτοις ὅτι εἶναι δυνατὴ ἔμμια διάκρισις τῶν διαφόρων παραγωγικῶν τμημάτων καὶ συνεπῶς διλογιστικός διαχωρισμὸς τοῦ πλέγματος τῶν λογαριασμῶν καὶ τῆς κοστολογίσεως.

Τὸ γεγονός τῆς στενωτάτης τούτων ἀλληλεξαριήσεως αὐξάνει ἀναμφιβόλως τὰς δυσχερείας προσδιορισμοῦ τῶν κατὰ προϊὸν ἀποτελεσμάτων [τῶν δποίων τὸ ἀλγεβρικὸν ἀθροισμα ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν δργανικήν θεωρίαν, τὴν ἑνιαίαν καὶ μόνην βάσιμον, ἐπιχειρηματικὴν πρόσοδον] καὶ προσδίδει βεβαίως εἰς τὰ μερικὰ <sup>(3)</sup> ἀποτελέσματα πάποιαν αὐθιρεσίαν.

Οὐχ ἦττον ὅμως γίνεται δεκτὸν ὅτι, παρὰ τὴν ἐλαφρὰν ταύτην σχετικότητα, ἡ χρησιμότης τῶν κατὰ διακεκριμένους κλάδους ἀποτελεσμάτων ἀποτελεῖ θεμελιώδη ἀνάγκην καὶ τυγχάνει ἀδιαφιλονικήτον δργότητος καὶ σημασίας διὰ τὰς γεωργοοικονομικὰς μελέτας.

## 1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΓΡΑΦΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Μετὰ τὴν γενομένην ἐπισκόπησιν τῶν ἐπικρατεστέρων ἐπὶ τοῦ θέματος θεωριῶν, ἐρωτᾶται: ποῖαι αἱ χρησιμοποιούμεναι λογιστικαὶ μέθοδοι καὶ συστήματα, ὑπὸ τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς;

Εἰς τὴν πρώτην, τὴν δργανικήν θεωρίαν ἀνταποκρίνεται ἡ ἀπλογραφικὴ ἡ μονογραφικὴ μέθοδος [Einfache Buchführung, Contabilità semplice]. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἔξευρισκεται μόνον ἡ πρόσοδος ἐπιτηδεύματος, καθαροῦ, τοῦ προσδιορισμοῦ της δργανικότητος ταύτης καὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν βιομηχανίαν βλ. W. Seedorf: Die Organisationsformen der Landgutswirtschaft, ἐν Handbuch d. Landwirtschaft. Tόμ. I, Ιδίᾳ σελ. 303 ἐπ.

1) Παραστατικὸν διάγραμμα τῆς δργανικῆς ἐνότητος τῶν ἀγροτικῶν μονάδων παρέχει ὁ Laur ἐν Grundlagen etc., πίναξ IV Der Kreislauf der Stoffe und Kräfte des Rohertrages und Aufwandes in der Landwirtschaft, σελ. 124. Ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς δργανικότητος ταύτης καὶ τῶν διαφορῶν ὡς πρὸς τὴν βιομηχανίαν βλ. W. Seedorf: Die Organisationsformen der Landgutswirtschaft, ἐν Handbuch d. Landwirtschaft. Tόμ. I, Ιδίᾳ σελ. 303 ἐπ.

2) Bl. W. H. Howard: Landwirtschaftliche Buchführung, etc. 2<sup>α</sup> ἔκδ., Hannover 1927. Τοῦ αὐτοῦ Landwirtschaftliche Rentabilitätsberechnung, etc, Leipzig 1873.

3) Δι' ὃ καὶ πολλάκις τονίζεται ὅτι ἡ ἔννοια καὶ ὁ δρός μερικὴ—κατὰ οἵνα ἡ κλάδον—καθαρὰ πρόσοδος, ἔχουσιν αὐθιρεστον περιεχόμενον. Bl. J. Deslarzes: Importance de la Comptabilité agricole pour l'étude des problèmes économiques concernant l'agriculture ἐν Rev. Int. d'Agr., Tόμ. XXVI No 2], 1935, σελ. 107 E.

χειρίσεως διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο ἀπογραφῶν τῆς χρήσεως<sup>(1)</sup>, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πόσον συνέβαιλεν εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἔκαστος κλάδος καὶ ἐὰν μεταξὺ τούτων δὲν πραγματοποιοῦνται ἀφανεῖς συμψηφισμοὶ θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων.

\*Ἐπὶ πλέον, τὸ μέγεθος τῆς προσόδου δὲν εἶναι ἐνδεικτικὸν οὔτε τοῦ μεγέθους τῆς παραγωγῆς ἐντάσεως ( $B_A$ ) οὔτε τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου ( $R_E$ ), τῶν δποίων ἐγγνωρίσαμεν τὴν μεγίστην σπουδαιότητα.

Πράγματι, μία καθαρὰ τελικὴ πρόσοδος δύναται νὰ διφεύλεται εἰς ὅλως διάφορον παραγωγικὴν καὶ συναλλακτικὴν δραστηριότητα τῆς ἐπιχειρήσεως :

$$R = 100 = \begin{cases} 300-200 \\ 800-700 \end{cases}$$

Ποῖα ὅμως αἱ ἑκάστοτε συνιστῶσαι τὸ ἀποτέλεσμα ποσότητες καὶ ποίᾳ ἡ προσέλευσις αὐτῶν, δὲν ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς ἀπλογραφικῆς μεθόδου, ἢ δὲ ἐμμέσων μόνον τρόπων<sup>(2)</sup> καὶ βάσει πλήρους σειρᾶς βοηθητικῶν βιβλίων<sup>(3)</sup> καινήσεως ὑλικῶν, ἀναλώσεων κ. ἄ., τὰ δποία δύνανται βεβαίως νὰ συνηπάρξωσι πρὸς τὴν ἀπλογραφικὴν μέθοδον.

\*Ἡ ἀμιγὴς ἀπλογραφία ἀδυνατεῖ, ὅθεν, νὰ διαφωτίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν διάρθρωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ διδηγήσῃ εἰς ὅσους διαγνωστικοὺς δέκτας ἐγγνωρίσαμεν<sup>(4)</sup>.

Δὲν εἶναι ὅθεν, ὑπερβολικὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι πρόκειται περὶ στοιχειώδους μεθόδου, ἢ δποία ἀριθμόςει εἰς ἐμβρυώδεις οἰκονομικὰς μονάδας, ἔνθα δὲν γεννᾶται ζήτημα διαφροποιήσεως τῶν ἐπιχειρηματικῶν λειτουργιῶν.

\*Οπωσδήποτε, ἡ ἀμιγὴς ἀπλογραφία συνιστᾶται εἰς τὰς μικρὰς ἰδιοκαλλιεργείας, ἐλλείψει καλυτέρας δυνατότητος· ἐὰν δὲ ὑστερῇ οὐσιωδῶς

1) Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι παρὰ τὴν συνθετικότητα τῆς ἀπλογραφικῆς μεθόδου ἐπιδιώκεται καὶ κατωρθοῦται εὐχερῶς ἡ διαστολὴ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας (azienda agraria) ἀπὸ τῆς οἰκιακῆς τοιαύτης (azienda domestica). \*Ἡ Γερμανικὴ Γεωργικὴ 'Εταιρία [D L G.] εἰσάγει τὴν διάκρισιν ταύτην καὶ ἐπὶ τῶν μικροτέρων καλλιεργητικῶν μονάδων—bauernliche Betriebe—τῶν δποίων τηρεῖ τὰ βιβλία, διάτι οὕτως ἐξωτερικεύεται ὁ βαθμὸς αὐταρκείας αὐτῶν καὶ συνεπῶς ἡ καλαρότης τοῦ δεσμοῦ των πρὸς τὴν δῆλην οἰκονομίαν.

Βλ. D. Perini, op cit., σελ. 23.

2) Πρβλ. E. Laur: Grundlagen etc., σελ. 175. C. Dragoni, op cit. σελ. 608.

3) Βλ. K. Mellerowicz: Allgemeine Betriebswirtschaftslehre, σελ. 154 ἐπ., 196 ἐπ.

A. Hoffmann: Wirtschaftslehre der Kaufmännischen Unternehmung, σελ. 64 ἐπ.

K. Schmalz: Betriebsanalyse, Stuttgart 1927.

H. Bliss: Financial and operating ratios in management, N. York. 1923.

τῶν ἄλλων λογιστικῶν μεθόδων, ἐξεταζομένη ἀπὸ μιᾶς ὑψηλοτέρας ἐπιστημονικῆς σκοπιᾶς, ἀποτελεῖ πάντως σημαντικώτατον ἀπόκτημα διὰ τὸν ἀγρότην, δῆμηγοῦσα αὐτὸν εἰς πλέον ἐνσυνείδητον προσανατολισμὸν τῆς δράσεώς του.

Προτοῦ ὅμως ἐκθέσωμεν τὰς λογιστικὰς μεθόδους καὶ τὰ εἰδικὰ συστήματα, διὰ τῶν δποίων ἐξυπηρετεῖται προτιμητικῶς ἐκατέρᾳ τῶν ἀντιτιθεμένων θεωριῶν, ἐπιβάλλεται νὰ προσέξωμεν δι' ὀλίγων καὶ τρίτην τινὰ δοξασίαν.

Ἡ ἐνδιάμεσος αὕτη κατεύθυνσις, τὴν δποίαν ὑπεστήριξεν ἵδη παλαιότερον ὁ C. Ridolfi (<sup>1</sup>), ἀποδέχεται κατ' ἀρχὴν τὴν δργανικὴν θεωρίαν, φρονεῖ ὅμως ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιήσωμεν ἐπωφελῶς τὴν ἀναλυτικὴν λογιστικὴν μέθοδον, οὐχὶ δι' ἐκάστην καλλιέργειαν ἴδιαιτέρως, ἀλλὰ δι' ἔκαστον κύκλου ἀμειψπορᾶς.

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ ὀφείλει νὰ παρακολουθῇ δι' εἰδικῶν λογαριασμῶν τὰς σειρὰς ἀμειψπορῶν καὶ οὐχὶ τὰς ἐναλλασσομένας καλλιέργειας ἐντὸς ἔκαστου κύκλου ἀμειψπορᾶς (<sup>2</sup>).

Κατ' ἀνάλογον τρόπον ἀποκλίνει καὶ ὁ Marenghi πρὸς μίαν περιοριστικὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀναλυτικῶν, δι' ἔκαστον προϊόν, λογαριασμῶν, «οἵτινες δύνανται νὰ προσφέρωσιν ὑπηρεσίας τινάς» (<sup>3</sup>), τηρούμενοι ἐπιβοηθητικῶς, ἐκτὸς τοῦ κανονικοῦ λογιστικοῦ πλαισίου, μὲ μόνον σκοπὸν τὴν συγκέντρωσιν δμοειδῶν δεδομένων ἀνὰ ζεύγη συγγενῶν καλλιέργειῶν [σῖτος—σίκαλις, κριθὴ—βρώμη] καὶ τὴν ἀντιπαραβολὴν τῶν δεδομένων πρὸς διακρίβωσιν τῆς ἐπωφελεστέρας ἐπιχειρηματικῆς κατευθύνσεως.

Ο ἐπόμενος πάναξ διευκρινίζει τὸν συγκριτικὸν τοῦτον προορισμὸν τῆς ἀναλυτικῆς λογιστικῆς :

1) Bl. Inst. Int. d'A g r., Offices, etc. σελ. 28.

2) Θα ἡδύνατό τις ἐν προκειμένῳ νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ βασίμως ὅτι ἡ χρησιμότης τῶν λογαριασμῶν ἀμειψπορᾶς ὑστερεῖ οὐσιωδῶς τῆς τῶν ἀναλυτικῶν—δι' ἔκαστον προϊόν—τοιούτων, τοσούτῳ μᾶλλον δποιούντος αἱ ἀμειψποραὶ δύνανται νὰ εἶναι τοῦ ἐλευθέρου τύπου [a rotazione libera], δπότε ἔκαστος κύκλος περιλαμβάνει τὰ ὑπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐνδεικνυόμενα ἔκαστοτε προϊόντα καὶ συνεπῶς δὲν εἶναι πλέον συγκίσιμος πρὸς τὸν προηγούμενον.

3) Bl. Inst. Int. d'A g r., Offices etc. σελ. 30.

| Στοιχεῖα κόστους ἀμετάβλητα, ἀσχετα πρὸς τὸ καλλιεργεύμενον προϊόν. | Διαφορὰ | Στοιχεῖα προσσόδου Α καὶ Β καλλιεργείας. | Διαφορὰ |
|---|---------|--|---------|
|   | +       |  | +       |
| 1. Τόκος ἡ μίσθωμα ἐδάφους  |         | 1. Κύρια προϊόντα                        |         |
| 2. *Ωρισμέναι ἀγροτικαὶ ἔργασίαι                                    |         | 2. *Υποπαράγωγα                          |         |
| 3. *Ἐγγειος φόρος   |         |  |         |
| 4. % γεν. διαχειριστικῶν ἔξόδων                                     |         |  |         |
| 5. . . . .  |         |  |         |
| Στοιχεῖα κόστους μεταβλητὰ ἀναλόγως τοῦ προϊόντος                   |         |  |         |
| 6. Σπορὰ  | α       |  |         |
| 7. Εἰδικὴ λίπανσις  | β       |  |         |
| 8. Εἰδικαὶ ἀγροτικαὶ ἔργασίαι                                       | γ       |  |         |
| 9. Εἰδικαὶ φόροι ἡ ἔξοδα. κλπ.                                      | δ       |  |         |
|   | Σ       |  | Σ       |

Εἰς τὸν ἀνωτέρῳ πίνακα σημειοῦνται συγκριτικῶς :

α. Τὰ στοιχεῖα δαπάνης τὰ παραμένοντα ἀμετάβλητα οἵαδήποτε καὶ ἀν εἶναι ἡ καλλιέργεια : ἡ μίσθωσις ἡ δ τόκος τοῦ ἐγγείου κεφαλαίου, ἡ ἀπόσβεσις τῶν ἐγγείων βελτιώσεων κ. λ. π., ὡς καὶ τὸ ἐνσωματούμενον λογιστικῶς ποσοστὸν τῶν διαχειριστικῶν ἔξόδων, ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπολογίζηται τοιοῦτον, ἀνάλογον πρὸς τὴν καλλιεργήσιμον ἔκτασιν.

β. Αἱ διαφοραὶ τῶν στοιχείων ἐκείνων τοῦ κόστους τὰ διποτα ποικίλλουσιν ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῆς καλλιεργείας : διαφορὰ ἡμερομησίων, σπόρος, ἀποσβέσεις εἰδικῶν ἔργαλείων, κ. ὥ.

γ. Αἱ διαφοραὶ τῆς προσσόδου ἐκ τῶν κυρίων προϊόντων καὶ ὑποπαραγώγων Α καὶ Β :

Παραγωγικὸν τίμημα Α : 100, πρόσοδος : 120, ἀποτέλεσμα : 20

Παραγωγικὸν τίμημα Β : 80, πρόσοδος 90, ἀποτέλεσμα : 10

Οἱ ἐπιδιωκόμενοι ἐν προκειμένῳ σκοπὸς δὲν ἔγκειται εἰς τὸν ἐπακριβῆ προσδιορισμὸν τῶν δαπανῶν 100 καὶ 80 ὡς καὶ τῶν ἀντιστοίχων προσόδων 120-90, ὅπερ προϋποτίθεται κατ' ἀρχὴν αὐθαίρετον, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς διποτήποτε σχετικῶς ἐπωφελεστέον, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς διποτήποτε σχετικῶς ἐπωφελεστέον, ἀλλὰ κατόπιν βαθυτέρας διερευνήσεως καὶ ἔρμηνείας τῶν προκειμένων λογαριασμῶν.

1) Ἀπλῆ μόνον ἐπισκόπησις τοῦ συγκριτικοῦ πίνακος, ὡς ἀφήνεται νὰ νοεῖται ἐν Offices, op. cit. σελ. 31, δῆμοι εἰς ἐπικινδύνως ἀνακριβῆ συμπεράματα. Ἡ καλλιέργεια Α δὲν εἶναι ἀναγκαστικῶς ἡ μᾶλλον ἀποδοτικὴ δοθέντος ὅτι εἰς τὰς ἀνίσους δαπάνας Α καὶ Β δύνηται νὰ περιλαμβάνωνται διάφορα ποσά «ἐνεργη-

Πρὸς τὴν ἀποψιν, ἐν τούτοις, τῆς περιουριστικῆς χρησιμοποιήσεως τῶν ἀναλυτικῶν λογαριασμῶν τάσσονται καὶ οἱ Convert, Sedlmayr, P. Dubost καὶ C. Pacout<sup>(1)</sup>.

Κατὰ τὴν τρίτην, διότι, δοξασίαν τονίζεται τὸ ἔνιατον τῆς ἐπιχειρηματικῆς διαφράσεως ἐν τῇ γεωργίᾳ, πλὴν συνιστᾶται καὶ ἡ λογιστικὴ ἀνεύρεσις ἀναλυτικῶν, κατὰ προϊόν, ἀποτελεσμάτων χάριν σχετικῶν μόνον ἀριθμητικῶν διαπιστώσεων<sup>(2)</sup>.

Εἰς τὴν ἀντίθετον διδασκαλίαν ἀνταποκρίνεται πλήρως ἡ διγραφικὴ μέθοδος [Doppelte Buchhaltung, Contabilità doppia]. Ἡ μέθοδος αὗτη πραγματοποιεῖται ὑπὸ τὴν μορφὴν διαφόρων συστημάτων ἔκαστον τῶν διποίων ἐπιδέχεται πολλαπλᾶς παραλλαγᾶς. "Απαντα τὰ διγραφικὰ συστήματα εἶναι κατ' ἔξοχὴν ἀναλυτικὰ<sup>(3)</sup>, εἰκονίζοντα δι' ἴδιαιτέρων «παραγωγῶν» λογαριασμῶν τὰ διάφορα διακεραιμένα τμῆματα τῆς ἐπιχειρήσεως: καλλιεργείας A, B, Γ, κτηνοτροφίαν, δασικὴν ἐκμετάλλευσιν κ. ἄ.

Χάρις εἰς τοὺς ἀναλυτικοὺς λογαριασμοὺς συγκεντροῦνται ἀπαντα τὰ στοιχεῖα τὰ ἀφορῶντα:

1. Τὴν χρονικὴν πραγματοποίησιν, τὸ εἰδος, τὴν ἀξίαν, κ.λ. τῶν ποικιλομόρφων δαπανῶν.

2. Τὴν χρονικὴν πραγματοποίησιν καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς ἀγροτικῆς προσόδου.

3. Ω; καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιθυμητὴν στατιστικὴν πληροφορίαν, διὰ τῆς παρεμβολῆς καταλλήλων διαμέσων λογαριασμῶν.

Δὲν πρόκειται νὺν ἐπανέλθωμεν ἐπὶ ὅσων ἐξεθέσαμεν ἢδη εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς παρούσης. "Απασαι ἐκεῖναι αἱ διακρίσεις, αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν ὑψὴν τῶν δαπανῶν καὶ τῆς προσόδου, εἴτε δὲ ἔκαστον προϊὸν εἴτε διὰ τὸ ἐπιχειρηματικὸν σύνολον, συλλέγονται εὐχερέστατα χάρις εἰς τὰ λεπτομερεῖαις λογιστικὰ πλαίσια, τὰ δποῖα χαρακτηριζοῦνται τὴν διγραφικὴν μέθοδον:

τικῶν δαπανῶν, καὶ δὴ αὐτοκαλλιεργητικῆς ἐργασίας, διότε ἄλλοιοῦται προφανῶς ἡ σημασία τῶν ἀντιπαραβαλλομένων ἀριθμητικῶν ἀποτελεσμάτων.

Bd. Künz, Die Kostenfrage im Landwirtschaftlichen Betrieb §v B. ü L., Tóm. XVII 1933, 66, 607 ἐπ.

1) «Toutes ces fictions n'ont et ne peuvent avoir qu'un seul résultat, celui de faire gagner ou perdre tel compte a volonté.

P. Dubost et C. Pacout, La complabilité de la ferme. Πρόλογος, Paris ἄ. Χρ.

2) 'Η ὑποστηριζομένη ἐνταῦθα θέσις ἀπηκεῖ εὐρυτέρας φύσεως ἀμφισβητήσεις σχετικάς πρὸς τὴν καθ' ὅλου ὑπαγωγὴν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐπιχειρηματικῆς ζωῆς εἰς τὰς λογιστικοστατιστικὰς μεθόδους.

Περβλ. Ch.-M. Sabatier, La mesure des affaires, Paris 1927 καὶ M. Tsimaras, Essai critique sur les fondements de la comptabilité, Paris 1932.

3) Προφανῶς δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς πορείας τῶν ἐγγραφῶν, ἡ δποῖα λαμβάνεται ως κριτήριον ἐν τῇ γενικῇ λογιστικῇ πρὸς κατάταξιν τῶν διγραφικῶν συστημάτων εἰς ἀναλυτικο-συνθετικά καὶ συνθετικο-ἀναλυτικά, ἀλλά περὶ ἀναλυτικῆς καταρτίσεως τοῦ λογιστικοῦ σχεδίου.

## ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

|   |
|---|
| $+ \quad ^\circ\text{Αξίας} \quad - \quad + \quad ^\circ\text{Αξίας} \quad - \quad + \quad ^\circ\text{Αξίας} \quad - \quad \text{δμοίως}$  |
| $+ \quad \Delta\text{ιάμεσοι} \quad \text{στατιστικοί} \quad + \quad + \quad \Delta\text{ιάμεσοι} \quad \text{στατιστικοί} \quad + \quad + \quad \text{δμοίως} \quad +$                         |
| $\text{Καλλιεργείας } \text{Α} \quad \text{''Εκμεταλλεύσεως } \text{Β} \quad \text{Καλλιεργείας } \text{Γ} \quad \text{''Εκμεταλλεύσεως } \text{Δ}$   |
| $+ \quad \Delta\text{ιάμεσοι} \quad \text{στατιστικοί} \quad + \quad + \quad \Delta\text{ιάμεσοι} \quad \text{στατιστικοί} \quad + \quad \text{δμοίως}$   |
| $+ \quad \text{Προϊόντων } \text{Α} \quad - \quad + \quad \text{Προϊόντων } \text{Β} \quad - \quad + \quad \text{Προϊόντων } \text{Γ} \quad - \quad + \quad \text{Προϊόντων } \text{Δ} \quad -$ |
| $+ \quad \Delta\text{ιάμεσοι} \quad \text{στατιστικοί} \quad + \quad \text{δμοίως} \quad \text{δμοίως}$   |
| $- \quad ^\circ\text{Αποτελεσμάτων} \quad + \quad - \quad ^\circ\text{Αποτελεσμάτων} \quad + \quad - \quad ^\circ\text{Αποτελεσμάτων} \quad + \quad - \quad ^\circ\text{Αποτελεσμάτων} \quad +$ |
| $- \quad \Lambda\text{λαμοί} \quad + \quad - \quad \kappa\text{ατηγοριών} \quad + \quad - \quad \pi\text{ροσσόδου} \quad +$   |

## ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

## Καλλιέργεια δημοτικών

| Χρονολ. | Διαχειριστικά ένέργεια | Κ λ η ρ ο ι |   |  |   |   |   |
|---------|------------------------|-------------|---|--|---|---|---|
|         |                        | A           | B |  | Δ | E | Z |
|         |                        |             |   |  |   |   |   |

**Ἄντλυσις** ή **βαθμοῦ**

Ανάλυσις 2ου βαθμού

<sup>6</sup> Η πλεονεκτικότης τῆς διγραφικῆς μεθόδου δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀφθονίαν τοῦ παρεχομένου πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ καὶ εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκριβείας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν δυνατότητα ὅπως κατὰ βούλησιν ἐπεκτείνωμεν τὸν κατάλογον πληροφοριῶν (<sup>1</sup>).

Τοῦτο εἶναι σημαντικὸν διὰ τὰ Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς, τὰ δποῖα, ἐπιφέροντα τὴν κατάλληλον τροπικότηταν εἰς τὰ λογιστικὰ σχέδια τῶν ὑπὸ λογιστικὴν ἐποπτείαν ἀγρεκμεταλλεύσεων, δύνανται νὰ ἐπιληφθῶσιν οἵασδήποτε νέας ἔρευνης. Δὲν παραγνωρίζομεν βεβαίως τὰς σχετικὰς δυσχερείας, πλὴν ἀτενίζομεν κυρίως τὴν κατ' ἀρχὴν δυνατότητα τοῦ γεγονότος.

<sup>7</sup> Εν συντόμῳ δύνανται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ διγραφικὴ μέθοδος, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε ἐλλόγων ἀποτιμήσεων (<sup>2</sup>), πληροῦ ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς ἀξιώσεις τῆς Ἀγροτικῆς Οἰκονομικῆς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς Ἐπιχειρηματικῆς στατιστικῆς [Bestriebsstatistik].

Μεταξὺ τῶν δύο μεθόδων (<sup>3</sup>), ἀπλογραφικῆς καὶ διγραφικῆς, τοποθετεῖται ἡ καλούμενη στατιστικὴ ἀπλογραφία [Einfache statistische Buchführung Contabilità semplice statistica], προκύψασα ἐκ τοῦ συγκερασμοῦ δύο ἀναγκῶν:

1. Τῆς εὐκόλου κανανοήσεως, τηρήσεως καὶ διαδόσεως τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς.

2. Τῆς πληρότητος τῶν συλλεγομένων ποσοτικῶν δεδομένων.

<sup>8</sup> Η στατιστικὴ ἀπλογραφία ἔξεπονήθη ὑπὸ τοῦ E. Laur καὶ φέρει συνήθως τὴν ὄνομασίαν : ἀπλογραφία μετὰ βελτιωμένου κλεισμάτος βιβλίων (<sup>4</sup>) [Einfache Buchführung mit erweitertem Abschlusse].

Δὲν εἶναι προφανῶς σκόπιμον, ὅπως ἐκτεθῇ ἐνταῦθα ἡ πλήρης τεχνικὴ διαρρύθμισις τῶν λογιστικῶν ἐγγραφῶν τοῦ συστήματος τούτου. Ση-

1) . . . «Als wissenschaftliches Forschungsmittel auf dem ökonomischen Gebiete der Landwirtschaft steht die doppelte Buchhaltung an erster Stelle».

E. Laur: Grundlagen, etc. σελ. 225.

2) Τὸ πρόβλημα τῶν ἀγροτικῶν ἀποτιμήσεων δὲν εἶναι μόνον δυσχερές, ἀλλὰ καὶ θεμελιώδους σημειώσιας προκειμένου περὶ τῶν ὑπόλογισμῶν τῆς ἀναλυτικῆς λογιστικῆς πρὸς τὴν ὄποιαν εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον.

Πρβλ. σχ. C. Dragoni: op. cit. κεφ. La contabilità rurale analitica e i calcoli, σελ. 596 ἐπ.

\*Ομοίως E. Laur: Grundlagen etc., σελ. 277.

3) «Ας σημειωθῇ προσέτι ὅτι πλὴν τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναγραφούμενων μεθόδων ἔγένετο χρῆσις παλαιότερον καὶ τῆς Λογισμογραφίας, ἡ ὄποια ἂν καὶ ἀναγομένη εἰς τὴν διγραφικὴν μέθοδον ἐμφανίζει ἵσανήν Ιδιορρυθμίαν. Σχετ. ἀναφ. G. Audifredi, La contabilità in partita doppia [metodo logismografico] per le grandi aziende patrimoniali agricole, industriali e relativi rendiconti, Roma 1887.

4) Εἰς τὰς δημοσιεύσεις τοῦ Διεθνοῦς Γεωργικοῦ Ινστιτούτου τῆς Ρώμης ἡ βελτιωμένη ἀτλογραφία φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα : Système Laur amplifié.

μειοῦμεν ὅτι, πλὴν τῆς ἀρχικῆς καὶ τελικῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀναλυτικοῦ τινὸς ταμακοῦ ἡμερολογίου, λειτουργοῦν καὶ πολλὰ ἄλλα βιβλία τάξεως, ἵδια τῶν ἐσωτερικῶν αινήσεων : ἀναλήψεων εἰς εἶδος τῆς καλλιεργητικῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, βιβλίον παροχῶν εἰς εἶδος πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν, βιβλίον μεταβολῶν ἐμψύχου ὑποστατικοῦ, βιβλίον καταμερισμοῦ ἐργασίας, κ. ἄ. Τὸ κλείσιμον τῶν βιβλίων ἐπιτυγχάνεται κατὰ δύο τρόπους : διὰ τῶν λογαριασμῶν [Kontenmethode] (<sup>1</sup>) καὶ τῆς διὰ πίνακος μεθόδου [Tabellarische Methode], εἰς ἀμφοτέρας δὲ τὰς περιπτώσεις τὸ χρησιμοποιούμενον λογιστικὸν σχέδιον εἶναι ἔκτενές (<sup>2</sup>).

‘Υπὸ τὰς συνθήκας ταύτας γίνεται σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὰ πλεονεκτήματα τῆς διγαρικῆς μεθόδου, διότι ἐπιτυγχάνεται ἀνάλυσις τῆς θεμελιώδους ἐπιχειρηματικῆς ἔξισώσεως ( $R = R_E - B_A$ ), οὐχὶ βεβαίως δι’ ἓνα ἔκαστον κλάδον, ἀλλὰ διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Κάλλιον οίασδήποτε ἄλλης ἔξηγήσεως, ἢ ὅποια, ἐλλείψει εὐρυτέρας ἀναπτύξεως ἐκάστης τῶν τριῶν λογιστικῶν μεθόδων, κινδυνεύει νὰ μὴ καταστῇ διαφωτιστική, σημειούμεν συγκριτικῆς τὴν βασικὴν ἔξισωσιν, ἥτις καταστρώνεται βάσει τῶν δεδομένων ἐκάστης μεθόδου :

1. Ἀπλογραφία :  $R = R_E - B_A$

2. Στατιστικὴ ἀπλογραφία :

$$R = (R_{E_1} + R_{E_2} + R_{E_3} + \dots R_{E_n}) - (B_{A_1} + B_{A_2} + B_{A_3} + \dots B_{A_n})$$

3. Διγραφία :

$$R = (R_{E_1} - B_{A_1}) + (R_{E_2} - B_{A_2}) + (R_{E_3} - B_{A_3}) + (R_{E_n} - B_{A_n})$$

‘Ο βαθμὸς ἀναλυτικότητος τῶν ἔξισώσεων τούτων καθιστᾷ σαφῆ τὴν φύσιν τῶν συγκεντρουμένων λογιστικῶν στοιχείων. Εἰδικότερον δέ, ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τοῦ πρώτου πρὸς τὸν δεύτερον τύπον, συνάγεται ἡ ἀξία τῆς «στατιστικῆς» ἀπλογραφίας, διὰ τῆς ὁποίας—ώς δικαίως τονίζει ὁ Laur—ἀν υψοῦ ταῖς ἡ κρησιμοποιίη σις τῆς λογιστικῆς (<sup>3</sup>).

‘Εκ τῆς γενομένης ἀνωτέρῳ συνοπτικῆς ἐπισκοπήσεως, ἔπειται ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς λογιστικῆς μεθοδολογίας δὲν τίθεται ως δευτερευούσης σημασίας ἀντίθεσις διαμαχομένων σχολῶν.

‘Ανιψιότερος, εἶναι ζήτημα οὐσιαστικὸν (<sup>4</sup>). ‘Η ἀγροτικὴ λογιστικὴ

1) Τὸ σύστημα τῆς Kontenmethode χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τινῶν Γραφείων Αγροτικῆς Λογιστικῆς ἐν Λεττονίᾳ.

2) Ως πρὸς τὴν ἔκτασιν τῶν ἐκάστων λογιστικῶν σχεδίων σημειωτέον ὅτι εἰς τὴν ἀλβετικὴν ἀγροκατεύλευσιν τοῦ Sentenhof bei Muri (ἐξ 110 ha. περίπου), ἔνθα χρησιμοποιεῖται ἡ διγραφικὴ μέθοδος, τοῦτο περιλαμβάνει 197 λογαριασμούς. Τὰ αὐτὰ δεδομένα ἐπεξεργάζεται ὁ Laur ἐν Grundlagen etc., κατὰ τὴν στατιστικὴν ἀπλογραφίαν διὰ 95 λογαριασμῶν καὶ κατὰ τὴν ἀμιγῆ ἀπλογραφίαν διὰ 19 λογαριασμῶν,

3) Bl. E. Laur, Grundlagen, op. cit. σελ. 222.

4) Bl. G. Klauder: Zur Beurteilung der verschiedenen Buchhaltungsformen in der Landwirtschaft, ἐν F.d.L. 6. 1927 καὶ H. Roth: Buchführung und Betriebsführung, ἐν B. ü. I. Τόμος VII 1928.

ἐπέχει ἐν προκειμένῳ θέσιν ἔξερευνητικοῦ δργάνου, καὶ συνεπῶς ἡ ἀπόδοσις καὶ ἡ πληρότης τῆς ἑργασίας διερευνήσεως εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ δργάνου, δπως *mutatis mutandis* ἡ μελέτη τῶν οὐρανίων σωμάτων ἔξαρταται ἐκ τοῦ τεχνικοῦ ἔξοπλισμοῦ τῶν ἀστεροσκοπείων. Οὖκὶ ἀδίκως, ἄλλωστε, τὰ ἴδρυματα ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἔχαρακτηρίσθησαν ὡς «παρατηρητήρια».

Ἐπιβάλλεται, ὅθεν, νὰ ἀσχοληθῶμεν δι' ὀλίγων ἐπὶ τῆς περὶ τὴν λογιστικὴν μεθοδολογίαν διαμάχης τῶν εἰδικῶν.

Ἄν καὶ αἱ σύγχρονοι ἀνάγκαι τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς τῶν κρατῶν, αἱ νεώτεραι κατευθύνσεις δρμολογικῆς δργανώσεως τῶν ἐπιχειρήσεων, γενικότερον δὲ ἡ ὅλη τάσις ἀριθμοποιήσεως τῆς οἰκονομίας [οἰκονομετρία], ἐπέβαλον—εἰς τὰς ἀγγλοσαξωνικὰς ἴδιας χώρας—τὴν πλήρη διγραφικὴν λογιστικὴν, παρὰ ταῦτα ἡ δργανικὴ ἀπλογραφικὴ θεωρία τοῦ *Aeroboe* δὲν ὑπεκώρησεν δριστικῶς, οὐδὲ εἰς αὐτὸ τὸ θεωρητικὸν ἐπίπεδον (¹).

Σχετικὴν ἀναστήλωσιν ἐπιχειρεῖ, δις ἐλέχθη, ἥδη δ. H. Zörner (²) δι' ἐμπειριστατωμένης μελέτης του, περὶ τῆς διοίας δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι παραγνωρίζει τὰς προβαλλομένας τῇ ἀγροτικῇ λογιστικῇ ἀξιώσεις.

Ίδιαιτέρων ἐπίκρισιν διατυποὶ οὗτοι ὅσον ἀφορᾷ τὸ αὐθιδίοτον τοῦ καταμερισμοῦ τῶν συνδεδεμένων τιμῶν, οἵα λ. χ. ἡ τῆς κόπρου, βάσει τῶν δεδομένων τῆς διγραφικῆς μεθόδου.

Τὴν θέσιν ταῦτην ἀντέκουσαν ζωηρῶς ἀφ' ἐνὸς μὲν δ. Laur σινοφίζων τὴν γενικὴν ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπιχειρηματολογίαν καὶ καταλήγων εἰς ἀνεπιφύλακτον (³) προτίμησιν τῶν διγραφικῶν συστημάτων, ἀφ' ἐτέρου δὲ δ. καθ. G. A. Studensky (⁴), τῆς Μόσχας, τιθέμενος ἀπὸ ἀπόψεως τῆς δργανώσεως καὶ διακυβερνήσεως τῶν ἐκμεταλλεύσεων.

Ἡ γνώμη τοῦ φώτου καθηγητοῦ δέον νὰ βαρύνῃ ιδιαιτέρως, λαμβανομένου ὑπὸ ὅψιν τοῦ σημαντικοῦ ρόλου, τὸν διοίον διαδραματίζει ἡ Λογιστικὴ ἐν τῇ ἀναδημιουργικῇ προσπαθείᾳ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας. Πράγματι, τὰ λογιστικὰ πλαίσια ὑπερέβησαν ἐκεῖ τὸ στάδιον τῆς ιδιωτικῆς μόνον χοησμότητος, καθιστάμενα γνώμονες τῆς κοινωνικῆς δράσεως, διότι ἡ λογιστικὴ ἀνίχνευσις τῆς πραγματικότητος καὶ ἡ μετέπειτα στατιστικὴ

1) Εἰς τὸ πρακτικὸν ἐπίπεδον ἐφαρμόζονται ὑπὸ τῆς Deutsche Landwirtschaft Gesellschaft τρεῖς βαθμίδες ἀπλογραφίας, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τοῦ καλλιεργητικοῦ συστήματος.

2) H. Zörner, op. cit.

3) B. L. Laur: Die doppelte landwirtschaftliche Buchhaltung ἐν B. ü. L. Tōμ. VII 1928, ἔνθα καταλήγει; «... deshalb ist und bleibt sie doch die erste, beste und zuverlässigste methode zur Erforschung der landwirtschaftlichen Betriebsverhältnisse», 'Αντιπρόβλ. ἐπάνοδον τοῦ H. Zörner: Rechnungsmässige Betriebsüberwachung, Reinertrags— und Produktions— Kostenlehre. Κεφ. IV, Die verschiedenen Formen der Buchhaltung, ἐν Handbuch der Landwirtschaft [Aeroboe—Hansen—Roemer]. Tōμ. I, Wirtschaftslehre des Landbaues, Berlin 1930 σ. 461 ἐπ.

4) B. A. Studensky: Die Notwendigkeit der Doppelten Buchführung und der Produktionberechnungen in der Landwirtschaft, ἐν B. ü. L. τόμ. XIII 1930 σ. 440 ἐπ.

Τοῦ αὐτοῦ: Ομιλία der Landwirtschaftsökonomie, Moskau 1925.

ἐπεξεργασία τοῦ συλλεγομένου πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ ἀποτελοῦν τὸ κύριον μέσον διοικήσεως, ἐλέγχου καὶ συγκρίσεως τῶν τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς γεωργικῆς πλουτοπαραγωγῆς εἰς μίαν χώραν σοσιαλιστικῆς οἰκονομίας.

<sup>Ο</sup>ρθότερον πως τοποθετεῖται τὸ πρόβλημα τῶν λογιστικῶν συστημάτων ἐν τῇ ἀγροτικῇ οἰκονομίᾳ, ὥπο τοῦ καθ. Ostermayer ἐπιχειροῦντος ἐν προκειμένῳ διάρκισιν μᾶλλον σύμφωνον πρὸς μίαν ἀκριβεστέραν κατάταξιν αὐτῶν. Πρόγματα οὗτος διακρίνει : (¹)

- α. Τὴν Συνθετικὴν Λογιστικὴν [Zusammenfassende Buchführung]
- β. Τὴν Ἀναλυτικὴν Λογιστικὴν [Zerlegende Buchführung]

Ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὰς προηγουμένας ἀντιλήψεις ἔγκειται εἰς τοῦτο : ὅτι ἡ μὲν συνθετικὴ λογιστικὴ [ἀνταποκρινομένη πρὸς τὴν ὁργανικὴν θεωρίαν] δύναται νὰ ἔξυπηρετῇ τόσον ὑπὸ τῶν ἀπλογραφικῶν παραλαγῶν, ὃ σον καὶ ὑπὸ τῶν διγραφικῶν συστημάτων, ἡ δὲ μόνον δύναται νὰ προστρέψῃ παρὰ μόνον εἰς τὴν διγραφικὴν μέθοδον.

Παράδειγμα σχετικὸν πρὸς τὴν ὁρθοτάτην διάρκισιν τοῦ Ostermayer συναντάται ἐν Convert (²), ὅστις, ἀν καὶ ἀκόλουθῶν τὴν ὁργανικὴν θεωρίαν, χρησιμοποιεῖ ἐν τούτοις τὴν διγραφικὴν μέθοδον σὺν θετικῷ.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων δύναται νὰ ἔξαχθωσι τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα :

α. Τὰ διγραφικὰ συστήματα εἶναι ἔκεινα, τὰ δοποῖα δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσι πλήρως εἰς ὅλας τὰς ἀξιώσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Ἐξ αὐτῶν τόσον ὃ καλλιεργητής, ὅσον καὶ ὃ θεωρητικὸς ἔρευνήτης δύνανται νὰ ἀντλήσωσι οἰανδήποτε χρήσιμον πληροφορίαν.

β. Τὰ διγραφικὰ ἐν τούτοις συστήματα εἶναι δυσχεροῦς ἐφαρμογῆς, ὡς ἐκ τῆς τεχνικῆς των λεπτότητος καὶ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου πρὸς τήρησιν καὶ ἰδίως, τὸ πλείστον τῶν βιβλίων. Γενικῶς δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τηρήσεως αὐτῶν ὑπὸ αὐτοῦ τούτου τοῦ καλλιεργητοῦ, παρὰ μόνον ὑπὸ τῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς, δι' ἀπευθείας ἐπαφῆς μετὰ τοῦ πρώτου.

Οσάκις τοῦτο δὲν καθίσταται δυνατὸν εἰς μεγάλην ἔκτασιν, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου νὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγρότου τὸ ἐπιτρέπει, δυνάμεθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὴν «στατιστικὴν ἀπλογραφίαν» ἢ δοποῖα σημειοῦ μέγιστον βῆμα προόδου ὡς πρὸς τὴν ἀμιγῆ ἀπλογραφίαν. Παράδειγμα καὶ εἰκόνα τῶν δυνατοτήτων τῆς βελτιωμένης τοιαύτης παρέχουν αἱ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ἀποδοτικότητος τοῦ Secrétariat des paysans suisses καὶ πολλῶν ἄλλων ιδρυμάτων ἀγροτικῆς λογιστικῆς.

1) Bl. A. Ostermayer: Systematik und moderne Ziele der landwirtschaftlichen Buchführung, ἐν F. d. L. No 14, 1928, σελ. 628 ἐπ.

\*Ἄς σημειώσωμεν ἐν τούτοις, χάρον τῆς ιστορικῆς ἀκριβείας, ὅτι τὴν διάρκισιν ταύτην εἰσήγαγον πρὸ πολλοῦ ἡδη Ἰταλοὶ τινὲς λογιστικοὶ συγγραφεῖς :

E. Mondini: Sulla contabilità analitica delle aziende rurali, ἐν Rivista Amministrativa e Contabilità, τόμ. IV 1884.

L. Poggio: I conti colturali analitici, 2a ἔκδ. Modena 1891.

G. Rossi: Contabilità sintetica e analitica nelle aziende rurali, ἐν Riv. Siciliana di Amminist. e Contabilità. Palermo Octobre 1910.

2) Convert, op. cit.: Monographie comptable d'une entreprise générale, σ. 305 ἐπ.

## ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

### ΙV. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ

#### Ο. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΑΣΙΣ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν κατ' ἔξοχὴν ἀγροτικὴν ἡμῶν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν τελευταίως μόνον διεξάγονται συστηματικὴ γεωργοοικονομικὰ ἔρευναι, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ δέον νὰ ἐπιδιώξῃ κατὰ πρῶτον γενικοὺς μόνον σκοπούς, περιοριζομένη διττῶς :

τὸ μὲν εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους, ἐνθα εὐκολώτερον δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ,

τὸ δὲ εἰς τὰς μᾶλλον θεμελιώδεις ποσοτικὰς διαπιστώσεις.

Ἐπὶ τοῦ πρῶτου σημείου τυγχάνει εὐνόητον, ὅτι ἐφαρμογὰ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς δέον νὰ γίνωσιν εἰς ἔνα πρῶτον τουλάχιστον στάδιον ἀποβλέπτου διαρκείας, εἰς τοὺς κλάδους ἐκείνους τῆς ἀγροτικῆς ἡμῶν οἰκονομίας, οἱ ὅποιοι, ἀσχέτως τῆς σημασίας των εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τελοῦσιν ὑπὸ εὐμενεστέρας συνθήκας λογιστικῆς παρακολουθήσεως. Οὕτω λ. χ. ἀποκλείεται ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἐνῷ δύνανται νὰ περιληφθῶσιν, ἐνδεχομένως, κοινοτικὰ τινὲς δασικὰ ἐκμεταλλεύσεις.

὾ξ πρὸς τὰς ἐπιδιωχθησομένας ποσοτικὰς διαπιστώσεις, ἐπιβάλλεται ἡ κατ' ἄρχοντα διαστολὴ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ἀπὸ τῶν λογαριασμῶν τῆς «ἐκμεταλλεύσεως»<sup>(1)</sup>. Τὸ τοιοῦτον εἶναι εὐχερὲς καὶ διὰ τῆς ἀπλογραφικῆς, εἰσέτι μεθόδου τηρουμένων λογαριασμῶν τῶν παροχῶν τῆς οἰκογενείας πρὸς τὴν «ἐκμετάλλευσιν» καὶ τῶν ἀντιπαροχῶν τῆς τελευταίας πρὸς τὴν πρώτην.

Ἐπὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως δέον ἀφ' ἔτέρου νὰ διαπιστώσωμεν δι' ἔκαστον τῶν κυριωτέρων ἡμῶν προϊόντων τὰ ἀκόλουθα :

1. Τὰ ἀπασχολούμενα κεφάλαια καὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν (κατὰ στρεμματικὸν μέγεθος καλλιεργείας καὶ κατὰ «φυσικὴν ἀγροτικὴν περιοχήν»)

2. Τὴν ἀκαθάριστον πρόσοδον (ῶς ἀνωτέρω).

3. Τὸ μέγεθος καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν δαπανῶν μὲν ἰδιαιτέρων μέριμναν διὰ τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐργασίας ὡς καὶ τῆς φθορᾶς τῶν κεφαλαίων (ῶς ἀνωτέρω).

4. Τὴν καθαρὰν πρόσοδον καὶ τὰς κατηγορίας αὐτῆς: Ταυτοχρόνως δημοσίευσις δέον νὰ ἐξακοινωθῇ καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, μὲ δῆσον πληρεστέρων ἀνάλυσιν τοῦ σκέλους τῶν δαπανῶν καὶ τοῦ σκέλους τῶν προσόδων. Ἡ ἀκριβῆς σύνθεσις τῶν τελευταίων τούτων θὰ προκατίθῃ ἐκ τῶν στοιχείων ἀμφοτέρων τῶν διμάδων λόγιμῶν: τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ο πάναξ τῆς ἐπομένης σελίδος παρέχει συνοπτικὴν εἰκόνα τῶν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἐπιδιωχθησομένων δεδομένων.

1) Σπανίως ἀπαντᾶται τοιαύτη διαστολὴ εἰς τὰς δημοσιευομένας μονογραφίας ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων.

ΚΑΠΝΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΙΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ . . . . .

|   | (3) | (5)  | (5)   | (9)   | (10)  | (4)   | (1)    |
|---|-----|------|-------|-------|-------|-------|--------|
| • Λαζαρίδος λογοτεκνικώς διενηρωμένων<br>έκρητες τελεύτες σενάριον  | 0—5 | 5—10 | 10—15 | 15—25 | 25—50 | 50—75 | 75—100 |
| Μέγυθος έκμεταλλεύσεων εις στόχου.  |     |      |       |       |       |       |        |
| A'  |     |      |       |       |       |       |        |
| 'Απασχολούμενον μεφάλαιον   |     |      |       |       |       |       |        |
| 1. Κτηματικον λεφ. [άναλυτικῶς]<br>2. Καλλιεργητικὸν κεφ. [άναλυτικῶς]  |     |      |       |       |       |       |        |
| B'  |     |      |       |       |       |       |        |
| Δαπάναι ἐκμεταλλεύσεως  |     |      |       |       |       |       |        |
| 1. Εμπροσμέσθαι οἰκογενείας<br>2. Εμπροσμέσθαι μασθιστῶν<br>3. Σπορά, Απαντισ. ἐντοπιστόνα κλπ.<br>4. Αποσβέσις : κτιζόν, ἔργαλ. κλπ.<br>5. Επεραι διαχειριστικοὶ διπλύγονται κλπ.<br>6. κ.τ.λ. . . . . |     |      |       |       |       |       |        |
| C'  |     |      |       |       |       |       |        |
| 'Ακαθάρτοτος πρόσωπος   |     |      |       |       |       |       |        |
| 1. Εἰς ζοῆμα, ἐκ πολήσεων<br>2. Αγνώστες εἰς ειδος<br>3. κ.τ.λ. . . . .   |     |      |       |       |       |       |        |
| D'  |     |      |       |       |       |       |        |
| Καθαρὰ πρόσωπος   |     |      |       |       |       |       |        |
| 1. Εγγενεος πρόσωπος<br>2. Κτηματική πρόσωπος<br>3. κ.τ.λ. . . . .  |     |      |       |       |       |       |        |
| E'  |     |      |       |       |       |       |        |
| Προϊστορικούσιμος οἰκογενείας   |     |      |       |       |       |       |        |
| 1. Δαπάναι<br>2. Πρόσωποι   |     |      |       |       |       |       |        |

## 1. ΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΑΙ

‘Η εἰσαγωγὴ καὶ ἡ εὐρυτέρα σὺν τῷ χρόνῳ διάδοσις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς παρ’ ἡμῖν ἔχουν νὰ ὑπερνικήσουν σοβαρὰς ἀναμφιβόλως δυσχερείας.

‘Ἐν πρώτοις τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἀγρότου δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναμένωμεν ἐκ μέρους του ἢ ἐλάχιστα ὑπολογίσιμον συνδρομὴν. Δὲν τίθεται κανένα ζήτημα νὰ ἐπιφροτισθῇ οὗτος μὲ οἰανδήποτε γραφικὴν ἐνέργειαν, ἔστω καὶ μὲ ἀσημάντους σημειώσεις, αἱ δύοια πάντως θὰ ἀπήγονται σύστημα, ἐμμιονήν, κανονικότητα. Οἱ δύοι διαβιώσεως, ἢ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ ἡμετέρου ἀγρότου ἀποκλείουν νὰ στηρίξωμεν βασιμῶς τοιαύτην ἐλπίδα. ’Αλλωστε καὶ εἰς χώρας μὲ ἀγροτικὴν τάξιν πολὺ πλέον προηγμένην δὲν ἐθεωρήθη κατορθωτὴ ἢ γραφικὴ συνεργασία τοῦ ἀγρότου.

Τὸ μειονέκτημα ὅμως τοῦτο ἀντιμετωπίζομεν καθ’ ὃν τρόπον ὑποδεικνύομεν περαιτέρω, διὰ καταλλήλου ὁργανώσεως, μετατρέπεται εἰς πλεονέκτημα, ἀπὸ τοῦ ἐρευνητικοῦ τούλαχιστον, τῆς λογιστικῆς σκοποῦ, δηλ. τῆς ἀξίας τῶν συγκεντρωθησομένων δεδομένων.

‘Ετέρα δυσχέρεια, ψυχολογικὴ ἐπίσης, ἔγκειται εἰς τὴν ἀνάγκην ἀντιμετωπίσεως τῆς φυσικῆς καχυποψίας τοῦ ἀγρότου καὶ δυσπιστίας αὐτοῦ πρὸς ὃ, τι περιβάλλεται τὴν μορφὴν τῆς εἰς τὰ ἴδιωτα τοῦ πράγματα ἀναμίξεως.

‘Ἡ ἔξουδετέρωσις τῆς φιλυπόπτου αὐτοῦ τάσεως δὲν θὰ ἔξαρτηθῇ τόσον ἀπὸ κατάλληλον τινὰ διαφωτιστικὴν προσπάθειαν, ὃσον ἀπὸ τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἰδρύματος, τὸ δόποιον θέλει ἀσκήσει τὴν ἀγροτικὴν λογιστικὴν καὶ ἡ διώσας ἀπὸ τὰ δραματικά τοῦ ὄντος. ’Απὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης, τούλαχιστον, ἀντιδείκνυται κάθε κρατικὴ πρωτοβουλία.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποδίδομεν τοιαύτην σημασίαν, ὥστε νὰ τασσόμεθα, ἐν τοῖς ἐπομένοις, ὑπὲρ τῆς λύσεως ἐκείνης τοῦ ὄντος προβλήματος, ἡ δύοια προσκρούει τὸ δλιγάρτερον εἰς τὸ βασικὸν τοῦτο σημεῖον.

‘Ἐκ παραλαβῆλον ὅμως δὲν πρέπει νὰ παραμεληθῇ καὶ ἡ διαφωτιστικὴ προσπάθεια, ἡ δύοια, ἀν καὶ δὲν εἶναι ἵκανη νὰ ἐπιφέρῃ ἀμεσα ἀποτελέσματα, δύναται ὅμως σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἀποδώσῃ θετικὸς καρπούς.

Κατ’ ἔξοχὴν φορεῖς τῆς λογιστικῆς ἴδεας εἶναι ἀναμφιβόλως οἱ ἐπόπται τῶν συνεταιρισμῶν, οἱ δύοιοι δέον καὶ νὰ ἀποβῶσιν οἱ ἀποτελεσματικώτεροι αὐτῆς προπαγανδισταί, ἐφ’ ὃσον μάλιστα τῆς ὄλης ὁργανώσεως ἦθελεν ἐπιληφθῆ, ὡς εἰσηγούμεθα περαιτέρω, ἡ ἀγροτικὴ Τοάπεζα τῆς Ἑλλάδος.

## 2. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Ποίος δργανισμὸς εἶναι ὁ καταλληλότερος ὅπως ἴδούσῃ καὶ ἐπιμεληθῆ τῆς λειτουργίας Γραφείου ἀγροτικῆς λογιστικῆς διὰ τὴν ἐλληνικὴν ὕπαιθρον;

Διάφοροι βεβαίως δύνανται νὰ προταθῶσι λύσεις. ’Αλλὰ μόνον ἢ ἐκ τοῦ πλησίον γνῶσις τῆς παρ’ ἡμῖν πραγματικότητος θὰ ἐπέτρεπεν ἐμπειρι-

στατωμένας καὶ πατηγορηματικὰς ὑποδείξεις. Ἐλλείψει τῆς προϋποθέσεως ταύτης, θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ διεξέλθωμεν, τὰς μᾶλλον δυνατὰς ἐκ τῶν λύσεων, εἰσηγούμενοι ἐκείνην ἢ ὅποια διαφαίνεται ἡμῖν ἢ μᾶλλον ἐνδεδειγμένη.

Οἱ δυνάμενοι νὰ ἀναλάβωσι τὴν δογμάνωσιν ταύτην εἶναι : α) Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας, β) Εἰδικοὶ συνεταιρισμοὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἢ μὴ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, γ) ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα, δι' εἰδικῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας.

## 20. Τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας

Διὰ τοῦ νόμου 6188 τῆς 16]21 Ἰουλίου 1934 συνεστήθη εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο «Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ Γεωργοοικονομικῆς Ἐρεύνης» πρὸς διενέργειαν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου 4142 προβλεπομένης ἐκτεταμένης μελέτης τῶν γεωργοοικονομικῶν συνθηκῶν καὶ προβλημάτων τῆς χώρας.

Ἡ σύνθεσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀν καὶ ἐλλειπής, ὑπῆρξε κατὰ βάσιν ἐπιτυχῆς<sup>(1)</sup> οὐχ ἡττον ἢ διαρρεύσασα διετία ἀπέδειξεν ὅτι αἱ ἔργασίαι τῆς Κ. Ε. Γ. Ε. δὲν ἔβαινον μὲ τὸ ἀπαιτούμενον ουθμόν, ὅπως ἀχθῇ εἰς πέρας τὸ πολυσχιδὲς αὐτῆς ἔργον<sup>(2)</sup>.

Εἰς τὸ πλαίσιον τούτου ἐμπίπτει ἀναμφιβόλως καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς, διότι διὰ τῆς δογμανώσεως τοιαύτης διαοφαλίζεται ἔνα μόνιμον πλέον καὶ ἀρτιον μέσον παρακολουθήσεως τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν τῆς ἡμετέρας γεωργίας.

Παρὰ τὴν τοιαύτην θεωρητικὴν θέσιν τοῦ ζητήματος, φρονοῦμεν ἐν τούτοις ὅτι ἡ λειτουργία κρατικῶν Γραφείων ἀγροτικῆς λογιστικῆς δὲν θὰ ἐνέπνεεν εἰς τοὺς ἀγρότας τὴν ἀπαραίτητον ἐκείνην ἐμπιστοσύνην, ὥστε νὰ κατορθωθῇ εὑρεῖα συμμετοχὴ καὶ ἡ εἰλικρινὴ; αὐτῶν συνεργασία εἰς τὸ ἔργον τῶν Γραφείων.

1) Διὰ τῆς συμμετοχῆς, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἰδικοῦ καθηγητοῦ τῆς Γεωργικῆς Λογιστικῆς.

1) Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς παρούσης ἀνηγγέλθη ἡ ἐκδοσίς νόμου, σκοποῦντος τὴν ἀναβίωσιν, τρόπον τινά, τῆς Κ.Ε.Γ.Ε., «περὶ συστάσεως Ὑπηρεσίας Γεωργικῶν καὶ Οἰκονομικῶν μελετῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας καὶ ἀνασυστάσεως Γενικῶν Ἐπιθεωρήσεων». Εἰς τὴν συνιστωμένην ὑπηρεσίαν ἀνατίθεται ἡ συστηματοποίησις καὶ ἡ μελέτη ὅλων ἐν γένει τῶν ζητημάτων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἡ διάδοσις καὶ παρακολούθησις τῆς Ἀγροτικῆς πίστεως, ἡ ὑπόδειξις μέτρων διὰ τὴν σκοπιμωτέραν δογμάνωσίν της, ἡ διάδοσις καὶ ἐκλαϊκευσίς τῆς γεωργίας καὶ ὁ εὐρύτερος διαφωτισμὸς τοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Γενικῆς Γεωργικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, εἰς τὴν ὅποιαν θὰ ὑπαχθοῦν ὅλα τὰ ἀρμόδια τμῆματα καὶ ὑπηρεάσι, θὰ τεθοῦν ἀφ' ἐνδός οἱ τεχνικοὶ σύμβουλοι τοῦ Ὑπουργείου καὶ ἀφ' ἐτέρων μόνιμον ἀνώτατον Οἰκονομικὸν Συμβούλιον Γεωργοοικονομικῶν ζητημάτων, τὸ ὅποιον θὰ τελῇ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τὸ ὅποιον θὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνωτάτους ὑπαλλήλους καὶ εἰδικοὺς ἐπιστήμονας.

Από της πλευρᾶς ταύτης πλεονεκτοῦσιν ἀναμφισβήτητως :

## 21. Οἱ Συνεταιρισμοὶ ἀγροτικῆς λογιστικῆς

Ο θεσμὸς οὗτος λειτουργεῖ ἀλλιαχοῦ—ἰδίᾳ ἐν Δανίᾳ—ἴκανοποιητικῶς. Ο ἵδηνόμενος συνεταιρισμὸς προσλαμβάνει τὸ ἀπαιτούμενον εἰδικὸν προσωπικόν, τὸ δόποιον καθοδηγεῖ τὰ μέλη εἰς τὴν τήρησιν τῶν ἐνδεικνυόμενων ἔγγραφῶν τάξεως, αἵτινες διατυποῦνται κατόπιν λογιστικῶς ὑπὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ.

Πρὸς συντήρησιν τοιαύτης δργανώσεως τὰ μέλη συνεισφέρουσι ποσόν τι κατὰ ἑκτάριον, δσάνις δὲ ἡ τοιαύτη ἐδαφικὴ καταβολὴ δὲν καλύπτει τὰς πραγματοποιουμένας δαπάνας, χρηγηταὶ κρατικὴ ἐπιχορήγησις.

Ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἀγροτικῆς λογιστικῆς, ὁ καθ. κ. Σίδερις, ἀσχολούμενος κυρίως μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἔγγείου φορολογίας, γράψει τὰ ἀκόλουθα :

»Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη δργανώσεως Συνεταιριστικῆς Λογιστικῆς διὰ »Συνεταιριστικῶν λογιστικῶν γραφείων κατὰ τὸ ἐν Εὐρώπῃ ἴσχυον σύ »στημα, ὅπου δὲ Λογιστικὸς Συνεταιρισμὸς θὰ ἀναλαμβάνῃ τὴν καθοδῆ »γησιν τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ ἀγροτῶν περὶ τὴν τήρησιν στοιχειωδῶν ση »μειωμάτων καὶ καταστίχων καὶ θὰ κλείῃ κατ’ ἔτος ἴσολογισμόν, δστις θὰ »ἀποτελῇ τὸν καθόριτην τῆς ἐπιχειρήσεως κάιθε ἀγρότου, ποὺ θὰ τὸν κα »τευθύνῃ, ὥστε καὶ τὴν σημασίαν τῶν τιμῶν νὰ ἐκτιμᾷ ἐν σχέσει πρὸς τὴν »πορείαν τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως καὶ τὴν σημασίαν τῶν βελτιώσεων »καὶ ἔκτασιν αὐτῶν, ποὺ θὰ εἰσαγάγῃ, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν δανείων, ἄπινα »θὰ λάβῃ.

»Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο δέον νὰ ἀναλάβῃ τὸ Κράτος καὶ ἡ Ἀγροτικὴ »Τραπέζα συνεργαζόμενα μετὰ τῶν κατὰ τόπους Γεωργικῶν Ἐπιμελητη »ρίων καὶ Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν.

»Ἐπίσης διὰ τὴν Πελοπόννησον ἀριστα τὸ ἔργον τοῦτο δύναται νὰ »ἀναλάβῃ δὲ Αὐτόνομος Σταφιδικὸς Ὁργανισμός.»

«Η κατ’ ἀρχὴν τόσον δρθὴ γενικὴ ὑπόδειξις τοῦ καθ. κ. Σίδερι δὲν εնδισκει ἡμᾶς συμφώνους κατὰ τοῦτο : ‘Η λειτουργία τῶν λογιστικῶν συνεταιρισμῶν εἶναι πολὺ λεπτοτέρα ἢ ὅ,τι φαίνεται (!).’ Η εὐδοκίμησίς των διαφαίνεται ἡμῖν προβληματικὴ ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ξέχομεν τὸν βάσιμον φόβον δτι ἀπὸ τοῦ κέντρου τοῦ ἐνδιαφέροντος (τραπέζα, ἐπιμελητήρια) μέχρι τοῦ κέντρου τῆς ἐφαρμογῆς (συνεταιρισμοὶ) ἢ ἀπώλεια ἐνεργείας θὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ ματαιοῦται δ κύριος σκοπὸς τῶν λογιστικῶν γραφείων : νὰ

1) Ἀπόδειξις τούτου εἶναι δτι προκειμένου νὰ ἐπιδιωχθῇ ἐν Ἰταλίᾳ, πατρίδι τῆς Λογιστικῆς, ἡ ἀνασυγκρότησις καὶ ἐπέκτασις τῶν Γραφείων Α. Λ., τὸ Istituto Nazionale di Economia Agraria ἀπέστειλεν ἐν Γερμανίᾳ πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην τοῦ ζητήματος εἰδικὸν ἐπιστήμονα, τὸν Dr Dario Perini.

ἀποτελέσωσιν οἰκονομικὰ «παρατηρητήρια».

Διὰ τοῦτο ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι τὰ πρῶτα τουλάχιστον Γραφεῖα ἀγροτικῆς λογιστικῆς δέον νὰ εἶναι ἡ μὲν σοι ὑπηρεσία ἢ τῶν Γεωργικῶν Ἐπιμελητηρίων ἢ προτιμώτερον τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης.

Ἐκατέρα τῶν λύσεων τούτων περικλείει, ὡς ἐπόμενον, πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα. Τὰ Γεωργικὰ Ἐπιμελητήρια ἐπρωτοστάτησαν ἀλλαχοῦ, καὶ ἵδια ἐν Γερμανίᾳ, εἰς τὴν διάδοσιν τῆς λογιστικῆς ἰδέας. Ἀνάλογόν τι δύναται βεβαίως νὰ γίνῃ καὶ παρ’ ἡμῖν. Οὐχ ἥτε τὸν ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας τὴν καλυτέραν λύσιν διαβλέπομεν εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος δραγάνωσιν αὐτοτελοῦς ὑπηρεσίας.

## 22. Ἀγροτικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

**220.** *Ιδρυσις εἰδικῆς ὑπηρεσίας.* Ἡ οἰκονομικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ ἀγρότου ἀνήκει ἐν πολλοῖς εἰς τὰ ἴδια ματα τὰ ἀσκοῦντα τὴν ἀγροτικὴν πίστιν. Ἡ ἀσκησις ἄλλωστε ταύτης προϋποθέτει τὴν ὅσον ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν τῆς ἐγγείου παραγωγῆς καὶ τῆς ἐκάστοτε οἰκονομικῆς θέσεως τῆς γεωργίας. Συνεπῶς τὸ κατ’ ἔξοχὴν ὅργανον παρακολουθήσεως τῶν τελευταίων τούτων, ἡ ἀγροτικὴ λογιστικὴ, ἐμπίπτει εἰς τὰ πλαίσια δράσεως τῶν πιστωτικῶν ἴδρυμάτων καθ’ ὅτι συμβαδίζει πρὸς τὸν δόλον προορισμὸν αὐτῶν.

Διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἔργου τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς ἡ Α. Τ. Ε. διαμέτει δόλα τὰ ἀπαιτούμενα μέσα : τὴν συνεχῶς εὐρυνομένην πρὸς τὴν ὑπαίθρον ἐπαφήν, τὸ ἡμικόν κῦρος, ὑπηρεσίας καὶ προσωπικὸν μὲ τὰς ἀπαιτουμένας γνώσεις (<sup>1</sup>) καὶ, ὅπερ σπουδαιότατον, τὰ μέσα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὅποιων τὸ μὲν θὰ ἐλκύσῃ, τὸ δὲ θὰ πειθαναγκάσῃ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον, σχετικῶς, ἀριθμὸν φιλοπροόδων γεωργῶν, τῶν ὅποιων ἡ συνεργασία ἥθελε κριθῆ, κατὰ τόπους, ἀπαραίτητος.

Τὰ εἰς τὴν διάθεσίν της μέσα εἶναι βεβαίως ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδέας διὰ τῶν ἐποπτῶν συνεταιρισμοῦ καὶ τῶν ἐπιμελητῶν γεωπόνων, ἀλλὰ κυρίως αἱ πιστωτικαὶ διευκολύνσεις πρὸς τοὺς συμμօρφουμένους εἰς τὰς ἀξιώσεις της ἀγρότας. Τὸ τελευταῖον τοῦτο συμπίπτει ἄλλωστε πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς τραπεζιτικῆς, καθ’ ἃς ἡ μείωσις τοῦ κινδύνου συνεπάγεται τὴν μείωσιν τοῦ τόκου τῶν χορηγήσεων.

**221. Γενικαὶ γραμματὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς** Ἡ ἀσκησις τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς ἐπιβάλλει τὴν ἐπίλυσιν σωρείας θεωρητικῶν καὶ πρα-

1) Ορθὸν εἶναι, ἐν τούτοις, νὰ τονισθῇ, ὅτι αἱ ἴδιορρυθμίαι τῆς γεωργικῆς λογιστικῆς, προκειμένου αὗτη νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐπίπεδον ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, ἀπαιτοῦντα τοῦτον τοιούτον προταίδευσιν. Αὕτη εἶναι δυνατόν νὰ δ.ασφαλισθῇ διὰ μονοετοῦς εἰδικῆς φοιτήσεως ἀποφοίτων ἐμπορικῶν σχολῶν εἰς τὸ Γεωπονικὸν τμῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην Γεωπονικὴν Σχολὴν Ἀθηνῶν, καθιερώομένου πιστοποιητικοῦ σπουδῶν μὲ εἰδικότητα τὴν ἀγροτικὴν καὶ συνεταιριστικὴν λογιστικήν.

κτικῶν προβλημάτων, τῶν διποίων θὰ ἀπαριθμήσωμεν, ἐνδεικτικῶς μόνον, τινὰ ἔξ αὐτῶν :

α. Ἐπιλογὴ τῶν προϊόντων, τῶν ἀγροτικῶν περιφερειῶν, τῶν τύπων ἐκμεταλλεύσεως, κ. ἄ.

β. Καθορισμὸς τῆς ἐννοίας τῆς ἐκτάσεως. Ἐὰν λ. χ. θὰ περιλαμβάνωνται αἱ μισθούμεναι γαῖαι, τὰ κοφτολείβαδα, αἱ ἀγραναπαύσεις.

γ. Καθορισμὸς τῶν κλάσεων ἐκτάσεως : 1—3 στρ., 3—5, 5—10, ἀναλόγως τοῦ προϊόντος, τῶν περιφερειῶν, κ. τ.λ.

δ. Ἐπιλογὴ τῶν ἀντιπροσωπευτικῶν ἐκάστου τύπου καὶ μεγέθους ἐκμεταλλεύσεων, μὲ ἐπαρκῇ μὲν μεταξὺ τούτων διασπορὰν ὑποκειμενικῶν συνθηκῶν (λ. χ. ἀριθμὸν μελῶν οἰκογενείας, ἀριθμὸν καὶ εἶδος ἀροτρώντων), μετ' ἀποκλεισμῷ ὅμως τῶν ἔξαιρετικῶν περιπτώσεων.

ε. Υἱοθέτησις καταλλήλων καὶ σταθερῶν κανόνων διὰ τὴν ὁμοιόμορφον διενέργειαν ἀπογραφῶν.

στ. Διαστολὴ κατὰ τὴν κατάστρωσιν τούτων μεταξὺ τῶν περιουσιακῶν μέσων τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ τῶν τῆς ἀτομικῆς τοῦ ἀγρότου οἰκονομίας (οἰκιακὴ δρυιθοτροφία, σκεύη, κ. ἄ.) καὶ ἐδραίωσις τῆς λογιστικῆς ἐπὶ τῆς διακοίσεως ταύτης.

η. Καθορισμὸς τοῦ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἐκμεταλλεύσεων, ἐπὶ τῶν διποίων θὰ ἀσκηθῇ ἡ λογιστικὴ παρακολούθησις ἐν ἐκάστῃ ὁμάδι. Τοῦτο εἴναι βεβαίως ἐν πολλοῖς ξήτημα ἔξαρτώμενον ἀπὸ τὴν εὐδύτητα, ἡ διποία θὰ δοθῇ εἰς τὴν ὅλην ὑπηρεσίαν τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς. Ὁπωσδήποτε, ἐγνωρίσαμεν ἡδη̄ ὅτι πρὸς ἀπόκτησιν ἀντιπροσωπευτικῶν μέσων ὅρων, δὲ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς ἐπιχειρήσεων δὲν εἴναι μεγάλος. Φρονοῦμεν ὅτι πέντε μέχρι δέκα ἀγροκεταλλεύσεων ἀποτελοῦσιν ἐπαρκεστάτην βάσιν ἀναζητήσεων ἐν ἐκάστῃ ὁμάδι.

Τὴν λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας διαβλέπομεν ἀφ' ἑτέρου δ; ἔξης : «Η ὑπηρεσία διατηρεῖ ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τοὺς ἀγρότας διὰ καταλλήλου προσωπικοῦ διαμένοντος μονίμως εἰς τὴν ὕπαρχον. Οἱ γραμματεῖς τῶν συνεταιρισμῶν δύνανται ἐνδεχομένως νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς τοῦτο, ἵσως δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐπιμεληταὶ γεωπόνοι.

Καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα δὲ ἀριθμὸς ὑπάλληλος ὑποβάλλει εἰς τὸν λογιστικὸν παρακολουθούμενον ἀγρότην σειρὰν ἐντύπων ἐρωτηματολογίων, τὰ διποία συμπληρωθεῖσαν ἀπὸ κοινοῦ. Ταῦτα εἰς γενικωτάτας γραμμάτες δέοντα ἀφορῶσι :

1. Τὰς διενεργηθείσας χρηματικὰς δοσοληψίας τῆς ἐβδομάδος ἀναλυτικῶς.

2. Τὰ χρησιμοποιηθέντα ὑλικά (σπορά, λίπανσις, ἐπισκευαί, κ. ἄ.)

3. Τὰς ἀναλήψεις τῆς οἰκογενείας ἐκ τῆς ἐκμεταλλεύσεως, εἰς τρόφιμα ἢ ἄλλας ἀξίας (λ. χ. καύσιμον ὑλην).

4. Τὰς παροχὰς αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν, εἰς ἐργασίαν (ἐνηλίκων καὶ μη) ἢ ἔτερα ἀγαθὰ τῆς ἀτομικῆς οἰκονομίας.

5. Τὴν ἐργασίαν τῶν ζώων, κ. ἄ.

Τὰ οὕτω συμπληρούμενα ἔβδομαδιαίως δελτία ἀποστέλλονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἀγροτικῆς λογιστικῆς τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς περιφερείας ἢ κεντρικωτέρου καταστήματος τῆς Τραπέζης, ἵνα τηροῦνται διγραφικὰ λογιστικὰ βιβλία δι' ἐκάστην λογιστικῶς ἐλεγχομένην ἐκμετάλλευσιν.

Αἱ ἀρχικαὶ καὶ τελικαὶ ἀπογραφαὶ εἰναι ἀπαραίτητον ὅπως διενεργῶνται ὑπὸ ἐξειδικευμένου περὶ τὰς γεωργικὰς ἀποτιμήσεις προσωπικοῦ.

Ἐκ τῶν αἰλειομένων ὑπὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ καταστήματος βιβλίων ἔξαγονται ὕδισμένα γενικὰ πορίσματα, τὰ δποῖα κοινοποιοῦνται πρὸς τὸν ἐνδιαφερόμενον ἀγρότην, συνοδευόμενα μὲν ὑποδείξεις τεχνικῆς καὶ οἰκονομικῆς φύσεως, διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ἀγροκεμεταλλεύσεως.

‘Ως ὑπόδειγμα τῶν πρὸς τὸν ἀγρότην κοινοποιήσεων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ, τροποποιούμενον καὶ προσαμορχόμενον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λογιστικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Τοεχοσλοβακίας χρησιμοποιούμενον τοιοῦτον.

Κατόπιν τούτου τὰ βιβλία συγκετροῦνται παρὰ εἰδικῇ κεντρικῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Τραπέζης, πρὸς πλήρη ἐπεξεργασίαν τῶν ἐν αὐτοῖς δεδομένων καὶ ἔξαγωγὴν στατιστικῶν στοιχείων ἀνταποκρινομένων πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ οἰκονομικὰς κατηγορίας τῆς διεθνοῦς ἀγροτικῆς στατιστικῆς.

\* \*

Σύμβολον τῆς γεωργίας εἶναι ὁ βραδὺς βοῦς. Ἀναμφιβόλως δὲ αἱ πρόσδοι τῆς γεωργίας δὲν δύνανται νὰ συμβαδίζωσι εὐχερῶς πρὸς τὸν ωμόδον ἔξελέξεως τῶν ἄλλων αἰλάδων.

Ἡ σύγχρονος πρὸς τὸν ὀρθολογισμὸν τάσις τῆς καθ' ὅλου οἰκονομίας ἐπιβάλλει, ἐν τούτοις, ὅπως συστηματοποιηθῶσι καὶ παρ' ἡμῖν πληρέστερον αἱ ἀγροοικονομικαὶ μελέται, ἵδια ἐξ ἀπόψεως ἴδιωτικῆς οἰκονομίας.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἐκ τῶν διάλιγων τῆς Εὐρώπης καὶ δὴ τῶν Βαλκανικῶν, ἡ δποία παρεγγνώσιε τὸ ζήτημα τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς<sup>(1)</sup>, ὃς βασικὸν συντελεστὴν τῶν τοιούτων ἐρευνῶν. Παραμελεῖ δὲ τοῦτο καὶ σήμερον ὅταν εἰς τὰς ἔνενας χώρας ἐντείνεται παντοιοτορόπως ἡ προσπάθεια εὑρυτέρας διαδόσεως αὐτῆς<sup>(2)</sup>.

Ἡ Ἀγροτικὴ Τραπέζη, ἡ δποία τοσαῦτα κατώρθωσεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς οἰκονομικῆς καὶ λογιστικῆς ἔξυγάνσεως τῶν γεωργικῶν πιστωτικῶν συνεταρισμῶν<sup>(3)</sup>, ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ τὸ βαρὺ πλήν σημαντικώτατον ἔργον τῆς ἀγροτικῆς λογιστικῆς, προσφέροντα οὕτω μίαν πυρόσθετον καὶ μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν τόπον.

1) Τοῦτο δὲ παρὰ τὰς εἰσήγησεις τῶν δυναμένων νὰ ἔχωσι ἔγκυρον γνώμην. Πρόβλ. Σ. Π. α. ν. δ. ὁ ο. υ.: Εἰσήγησις εἰς τὸ Ἄνωτανον Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον (1931).

2) Οὗτο λ. χ., τὸ Syndicat Fasciste des metayers ὑποχρεοῖ τὰ μέλη του νὰ τηρῶσι κανονικὴν λογιστικήν. (Βλ. ἐφ. «Lavoro Fascista», τῆς 7 Μαΐου 1935). ‘Ανάλογος ἐπεξητεῖται ἐπέκτασις ἐν Γαλλίᾳ. Βλ. Abel Beckerich: Créons des Offices de Comptabilité. Ἐν «La Vie agricole et rurale» τῆς 1 Δεκεμβρίου 1935).

3) Βλ. M. K. Γερακάρη: Οἱ γεωργικοὶ συνεταρισμοὶ τῆς Ἑλλάδας καὶ ἡ ἀποπτεία τῆς ἀγροτικῆς Τραπέζης (1930—1934), Ἀθῆναι 1935.